

Мэзаем и 18-р — нэмыц-фашист техаклохэр Адыгеим зырафыжыгъэхэм и Маф

Хэгъэгъу ззошхом иветеранхэу лъытэныгъэ зыфэтшыхэрэр!
Тичыплэгъу лъаплэхэр!

Нэмыц-фашист техаклохэр Адыгеим зырафыжыгъэхэр илъэс 71-рэ зэрэхурэм фэш! тышъуфэгъуш!о!

Тиреспубликэ итарихъ егъэшлэрэу хэхъагъ 1943-рэ илъэсым мэзаем и 18-р. Хэти мы мафэм илъэпкъ, ащ илыхъужьхэм блэнагъэу зра-хъагъэм рэгъушхо.

Тичыгу ишъхъафитыныгъэ къэзыгъэблэгъэгъэ цыфхэу заом ыкыб гутыныгъэ фырялэу цыпэжъагъэхэм инэу тафэраз.

Тиветеран лъаплэхэм лыхъужьныгъэу зэрахъагъэр, яхэгъэгъу шлупэгъу-ныгъэу фырялэр, цыфыгъэ дахэу ахэлъыр къыткэхъухъэхэрэмкӀэ щысэ зэрэхъуштхэм тичыхъэ телъ.

Тичыплэгъу лъаплэхэр, тыгу къыддеӀэу зэкӀэми тышъуфэлъаӀо псау-ныгъэ пытэ, насып, цыӀэкӀэшлэу шыуӀэнэу!

Шъуиунагъохэм ренэу мамырныгъэрэ зегъурыӀоныгъэрэ арылӀынэу, Адыгеир шъхъафит зашлыжыгъэ мафэм гэхъэгъакӀэхэм шъуакъыфилӀтынэу шъуфэтэӀо!

Адыгэ Республикэм и Лышъхъэу
ТХЪАКӀУЩЫНЭ Аслъан

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм
и Тхъаматэу Владимир НАРОЖНЫЙ

sochi.ru
2014

УпчӀэ зилэ пстэуми АР-м и Лышъхъэу зыфагъэзэн алъэкӀышт

Адыгэ Республикэм и Лышъхъэу ТхъакӀушынэ Аслъан непэ, пчыхъэм сыхъатыр 9-м телеканалэу «Уры-сыер-24-рэ» зыфилорэм занкӀэу къыщыгушӀышт. Цыфхэм упчӀэу ялэхэр мазэм къыкӀоцӀ телерадио-компаниеу «Адыгеим» ыугъоигъэх, зэнкӀэ зэдэгъушӀэгъур мэкӀофэкӀи къатышъуштых.

Непэ ехъулӀэу упчӀи 150-рэ фэдиз атыхгъах, нахъыбэр социальнэ лъэныкъор ары зыфэгъэхъыгъэр. ПсэупӀэ-коммунальнэ хъызмэтымкӀэ гумэкӀыгъохэм, хабзэ зэрэхъугъэу,

чыплӀэшхо аубыты. КӀэлэцӀыкӀу ыгъыплӀэхэм сабыйхэр агъэкӀоным пае путевкэхэм якъэтын, фэгъэ-кӀотэнхэр зэрагъэгъотырэ шыкӀэм, лӀзэгъу уцхэм якъызӀэкӀэгъэхъан цыфхэр зыгъэгумэкӀыхэрэм ащы-щых.

Пчыхъэм сыхъатыр 9-м къыщы-ублагъэу, зэнкӀэ зэдэгъушӀэгъур мэкӀофэкӀэ, телефонхэу 8(8772) 21-01-49; 8(8772) 57-11-43 ыкӀи 8-961-853-71-71-рэ зыфилорэм студием лӀф щашӀэшт, упчӀэ зилэхэр ахэм ате-онхэ алъэкӀышт.

Ны-тыхэми ушэтынхэр афызэхашӀэштых

Адыгэ Республикэм гъэсэныгъэмрэ шӀэныгъэмрэкӀэ иминистрӀэу ХъуажӀ Аминэт мы мафэхэм МыекъуапӀэ дэт гурыт еджаплӀэхэр къэзыухырэ кӀэлэ-еджакӀохэмрэ ахэм янэ-ятэхэмрэ залуигъэкӀагъ. Зэтыгъо къэралыгъо ушэтынхэр мы илъэсым зэрэзэхашӀэштхэр, зэхъоклыныгъэу ахэм афэхъугъэхэр, шапхъэу щылӀэхэр къафи-лотагъэх. Шоигъоныгъэ зилэ ны-тыхэми зэтыгъо къэралыгъо ушэтынхэр атынхэ зэралъэкӀыштыр къы-хигъэщыгъ. Ащ къызэриуагъэмкӀэ, мыщ фэдэ шыкӀлэр Урысыем ишъо-лыр зэфӀэшъхъафхэм ашагъэфедагъ ыкӀи ащ шуагъэ къытыгъ. Ны-ты-хэу ушэтынхэм хэлэжъагъэхэм нафэ къафэхъугъ, къызэралӀошӀырэм фэдэу, зэтыгъо къэралыгъо ушэтынхэр зэрэмыхъылъэ дэдэхэр. лӀфшӀэнхэу «А»-мрэ, «В»-мрэ къадыхэлъытэгъэ гъэцӀкӀэнхэр, гурыт еджаплӀэр къы-заухыгъэм илъэс пчыагъэ тешлагъэми, ны-тыхэм къашлышъунхэу министрэм елӀытэ.

Зэрифэшъуашэм диштэу ахэм ушэ-тынхэр афызэхашӀэнхэ ямурад. лӀф-шӀэнхэр къызэралӀошӀырэм лъыплӀэ-штых, мобильнэ телефонхэр чӀамы-хъэшъунэу металлодетекторхэмкӀэ аулӀэкӀуштых. Шъугу къэдгъэкӀыжын, мы илъэсым шапхъэу щылӀэхэр нахъ зэрагъэлъэшыгъэхэр. Телефон е нэмыкӀ пкыгъо зылыгъэу къыхагъэ-щыгъэ ныбжыкӀэм илӀофшӀэн халы-тэштӀэп, ушэтынхэр ымыкӀугъэу агъэ-кӀошт ыкӀи къэкӀорэ илъэсыр ары нылӀп ар зытыжын амал зилӀэштӀы. Ушэтынхэр зэрэкӀохэрэр видеокаме-рэхэм тырахышт.

АР-м гъэсэныгъэмрэ шӀэныгъэмрэкӀэ и Министерствэ илӀыкӀохэр респуб-ликэм ирайонхэм ыкӀи икӀалэхэм кӀоштых, гурыт еджаплӀэр къэзыухырэ кӀэлэеджакӀохэмрэ ны-тыхэмрэ гу-щылӀэгъу афэхъуштых. Шапхъэу щылӀэхэр игъэкӀотыгъэу къафалотэштых. ЗыгъэгумэкӀырэ упчӀэхэм яджэуап-хэр аратыжыштых.

(Тикорр.).

Шъолъырхэм къагъэлъэгъуагъэм еплъыгъ

Олимпийскэ паркым Урысыем ишъо-лырхэм якэспозициеу хэтым Владимир Путиныр щылӀагъ.

Ащ федеральнэ шъолъыриймэ якъэгъэ-лӀэгъонхэр хэхъэ. Ахэр зэкӀлэри лъэпкъ нэшанэхэр ахэлъэу гъэпсыгъэх. ГушылӀэм пае, Темыр Кавказым иреспубликэхэм къарыкӀыгъэхэр лезгинкӀэкӀэ ыкӀи ныс-хъапэхэм яшӀын тегъэпсыхъэгъэ егъэ-джэнхэмкӀэ хъакӀэхэм апэгъокӀых. Темыр Осетием илъэсищ зыныбжъ сабыим иина-гъэ фэдизэу лъэпкъ шъуашэхэр зыщыгъ нысхъапэхэр къыгъэлъэгъуагъэх.

Тигъунэгъу Краснодар краим икуль-турэ, ичӀыопс ибаиныгъэ, спортивнэ лъэ-гаплӀэхэу ащ щыпсэухэрэр зынэсыгъэ-хэр икӀэгъэлъэгъон хэхъагъэх. Инвес-тиционнэ амалэу Пшызэ шъолъырым илӀэхэри хэушъхъафыкӀыгъэ киоскхэм къа-щытыгъэх, ос лӀашкӀэ узцешӀэшъушт ыкӀи лъэрычъэкӀэ къызыщыпчыхъэшъушт джэ-гукӀэхэу компьютер шъуашэм илӀэхэр къекӀуалӀэхэрэм апагъохых.

Челябинскэ къызэрэхэщырэр аужырэ уахътэм игугъу зыфашыгъэ метеоритэу килограмми 8 къэзыщэчырэр ары.

Адыгэхэм якъэгъэлъэгъон лъэпкъ му-зыкальнэ лӀэмэ-псымэхэр, плуаблэхэр, шъуа-шэхэр, лъэпкъым ишэн-хабзэхэр къы-зыгъэлъэгъуагъэ лӀэмэ-псымэхэр хэтых, зекӀонымкӀэ амалэу илӀэхэри къыщыгъэлъэ-гъуагъэх. КъекӀуалӀэхэрэм адыгэ къуа-ер, мылӀэрысэхэр апагъохых. Къэгъэлъэ-гъоным хэхъагъ я 18-рэ лӀэшлӀэгъум щылӀэгъэ шыуанэу зэтырагъэуцожыгъэри. Шоигъо-ныгъэ зилэ пстэури ащ рагъэтӀысхъэ.

Уахътэ къыхабгъэкӀэу къэгъэлъэгъон пӀпчъ укӀуалӀэмэ, сурӀэттехыгъэ гъэшлӀэ-гъоныбэ зыдӀпцӀжын плӀэкӀышт.

Шъолъырхэм ащышхэм къагъэлъэгъуа-гъэм Урысые Федерацием и Президен-тэу Владимир Путиныр яплӀыгъ, Адыгэ Республикэм илӀыкӀохэр готхэу сурӀэт зытырарагъэхыгъ.

КӀэлэцӀыкӀу ыкӀи ныбжыкӀэ спортым изегъэушъомбгъун фэгъэхыгъэ зэдэгъушӀы-лӀэгъухэр шъолъырхэм ялӀыкӀохэм Пути-ным адишлыгъэх.

МЭШЛӀЭКЪО Саид.

Агу къагъэкIыжъыгъэх

кIэхэмкIэ щыс-техыплэу зэрэщытхэр, къэралыгъор, республикэр арыгушхоныр къызыралжыгъэр ащ ипсалъэ къыхигъэщыгъ. Республикэм мамырныгъэ шъхьарытынэу, афган заом фэдэ хэти ыпэ къимыкIынэу пстэуми ар къафэлъэуагъ.

Къэралыгъом пшъэрылэу къафигъэуцугъэр агъэцакIэзэ, Афганистан щыфэхыгъэ дзэкIолIхэм зы такыкырэ зэхэхэм къекIолIагъэхэр афэшъыгуагъэх. Нэужым саугъэтым

къагъагъэхэр кIэпыралъхьагъэх.

Адыгеим икIыгъэу Афганистан щыкIогъэ заом пстэумкIи нэбгырэ 880-рэ хэлэжъагъ, ахэм ащыщэу нэбгырэ 22-мэ къагъэзэжъыгъэп.

ХЪУТ Нэфсэт.

Сурэтыр Iэшъынэ Аслъан тырихыгъ.

Мэзаем и 15-м, тыхэгъэгу идзэхэр Афганистан къызырашъыжыгъэхэр ильэс 25-рэ зыщыхъугъэ мафэм, Мыекъяупэ дэт саугъэт зэхэтэу «ДзэкIолIхэм япсынэкIэчъ» зыфилорэм шъыгъо-гукъэкIыжъ зэхэхъэ щыкIуагъ. Ащ Правительствэм хэтхэр, Парламентым идепутатхэр, ветеранхэр, афган заом шылагъэхэр, ахэм ялахьыл гупсэхэр хэлэжъагъэх.

Ильэс къэс ащ щызэхашъэрэ зэхэхъэхэм хабзэ зэрашъыхъугъэу, пстэумэ апэ Адыгеим икIыгъэу афган заом щыфэхыгъэхэм зырызэу ацIэхэр къыралуагъэх. Нэужым зэхэхъэм хэлэжъэхэрэм АР-м и Лышъхъэ ыцIэкIэ закыфигъэзагъ АР-м и Лышъхъэ ыкIи министрэхэм я Кабинет я Администрации ипашъэу Владислав Федоровым. Адыгеим икIыгъэу афган заом хэлэжъэгъэ дзэкIолIхэм лыхъужъныгъэу зэрахъагъэм, непи ахэм янахыбэр республикэм иобщественнэ шылакIэ чанэу зэрэхэлэжъэхэрэм афэшI «Тхьашъуегъэпсэу» къарилуагъ, псауныгъэ пытэ ялэу джыри ильэсыбэрэ къакIэхъухъэхэрэм ашъхьагъ итынхэу къафэлъэуагъ.

АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм идепутатхэм ацIэкIэ зэхэхъэм къышыгушылагъ ащ и Тхьаматэу Владимир Нарожнэр. Афганистан къулыкъу щызыхыгъэхэр непэрэ ныбжы-

Бюджетым епхыгъэхэм афэгъэхьыгъ

Бюджетым епхыгъэу Iоф зышIэхэрэм ялэжъапкIэ къэлэтыгъэным фэлорышIэшт гу-къэкIхэр ащ фэгъэгъэзэ кыулыкъухэм мазэрэ ныкIорэм къыкIолI къагъэхъазырынхэу УФ-м и Премьер-министрэ пшъэрыл афишIыгъ.

УФ-м и Президентэу Владимир Путиным Урысыем и Правительствэ къыфигъэуцугъэ пшъэрылпыр гъэцэкIэгъэным фэшI ащ пэлухьашт ахъщэр IофшIэнымкIэ, финансхэмкIэ, псауныгъэр къэужъумэгъэнымкIэ, гъэсэнэгъэмрэ шIэныгъэмрэкIэ, культурэмкIэ министрствэхэм псынIкIэу къалытэн фæе. ЛэжъапкIэм ихгъэхъон пэлухьашт мылIкур къыздикIышт лъэныкъохэр зэхэфыгъэнхэр Д.Медведевым

аныхъ мэхъанэшхо зилэхэм ащыщэу къыгъэнэфагъ.

Бюджетым епхыгъэхэм ялэжъапкIэ къэлэтыгъэнымкIэ шъолъырхэм амалэу алэкIэлъхэр 2014-рэ ильэсым гъэтхэпэм и 31-м ехъулэу зэхифынхэу къэралыгъом ипашъэ УФ-м и Правительствэ пшъэрыл фигъэуцугъ.

— Бюджетым епхыгъэу Iоф зышIэхэрэм ялэжъапкIэ хэгъэхъогъэным фэгъэхьыгъэ Iофтхьабзэхэр гъэцэкIагъэхэ зэрэхъурэр, ащ пэлухьашт ахъщэр къэлэтыгъэныр ыкIи къыздикIыштыр гъэунэфыгъэныр пшъэрыл шъхьалэх, — къыщелэ УФ-м и Президент иунашъо. АщкIэ пшъэдэкIыжъ зыхыштыр Урысыем и Премьер-министрэу Дмитрий Мед-

ведевымрэ шъолъырхэм япашъэхэмрэ.

Шъугу къэдгъэкIыжъын, УФ-м и Президент жьоныгуа-кIэм къыдигъэкIыгъэ унашъохэм 2018-рэ ильэсым нэс бюджетникхэм ялэжъапкIэ едзыгъо-едзыгъоу къэлэтыгъэныр къыдыхэлъытагъ. Ащ мэхъанэу илэр зы — бюджет IофышIэм къэралыгъо фэлэ-фашIэхэр зэригъэцэкIэрэм елпытыгъэшт илэжъапкIэ зыфэдиизыштыр.

Джащ фэдэу энергетикэм осэ гъэнэфэн политикэу щызэрахъэрэм фэгъэхьыгъэ зэлукIэгъоу бэмышIэу шылагъэм Д.Медведевым гъэстыныпхъэ шъуантIэмрэ электроэнергиемрэ ауасэ лъэпсэнчъэу зыкырагъэлэты зэрэмышъуштыр къышIуагъ. Премьерым агу къызыригъэкIыжъыгъэмкIэ, электроэнергиемкIэ социальнэ шапхъэхэм якъыхэхын министрэхэм я Кабинет джыдэдэм ыуж ит.

Адыгеим ипшъэшъэ дахэ тымакъэ фэтэжъугъэт

Анахъ дахэхэм язэнэ-къокъоу «Жемчужина Юга России-2013»-рэ зыфилорэм илауреат хъугъэу, ильэс 23-рэ зыныбжъ Медея Кадырова «Мисс Россия» зыфилорэ зэнэкъокъум хэлэжъэштхэм ащыщ хъугъэ.

Урысыем анахъ пшъэшъэ дахэу исхэр зыщызэнэ-къоуштыр, пачыхъэ тан-джыр зыщаратышт Iофтхьабзэу гъатхэм Москва щыкIоштым хэлэжъэным ар фэбанэ. Мэзаем и 10-м кыщегъэжъагъэу «Мисс Россия» зыфилорэ зэнэкъокъум хэлэжъэштхэм шъума-къэ афэшъу-тын шъулъэкIышт. Ащ зэфэхьысыжъэу фэхъуштым елпытыгъэу финалым ихъашт нэбгырэ 20-р кыхыхышт.

Медее Мыекъяупэ къыщыхъугъ, щылэныгъэм ильэныкъо зэфэшъхъафхэмкIэ губзыгъэу

щыт, спортым, къэшъоным апыл. Москва щыкIошт зэнэ-къокъум ифинал Медее хэхъаным пае сайтэу www.miss-russia.ru ыкIи www.woman.ru зыфилорэхэрэм шъуарыхъанышъ, мафэ къэс шъума-къэ фэшъу-тын шъулъэкIышт.

Мыщ фэдэ гъэхъагъэм нэсыгъэ тичыгъогъоу, Адыгеир къэзыгъэлъэгъошт Медея Кадыровам тыдежъугъал.

(Тикорр.).

Сомэ мин 200 зырыз аратышт

УФ-м и Правительствэ мы ильэсым Урысыем ианыхъ кIэлэгъэджэ дэгъу мин кы-хигъэщынышъ, сомэ мин 200 зырыз афигъэшъошъшт.

Ащ фэгъэхьыгъэ унашъор Правительствэм исайт къыхъагъ. Проектым УФ-м гъэсэнэгъэмрэ шIэныгъэмрэкIэ и Министерствэ Iоф шыдашIагъ, ар Урысыем и Президент иунашъоу «КIэлэгъэаджэхэм ахъщэ шIухъафтын ятыгъэным фэгъэхьыгъ» зыфилорэм игъэцэкIэн фэлажъэ.

ШIухъафтыныр къэзыхышты кIэлэгъэаджэм Iоф зишIэрэр ильэсищым нахъ макIэ хъуштыт. Мы аужырэ ильэсищым иIофшIэнкIэ гъэхъэгъэшхохэр илэнхэ фæе. Кыыхахыгъэ хъумэ къыдалытэшт лъэныкъохэм

ащыщ егъэджен ужым кIэлэгъэаджэм кIэлэгъэаджэхэм Iофэу адишIэрэр, Iофтхьабзэу зэхышъэхэрэр, ныбжыкIэхэр щылэныгъэм зэрэхигъэгъуазэхэрэр.

Мэхъанэ зэратыштыт ащыщ егъэджен Iофыр зэхэщэгъэнымкIэ кIэлэгъэаджэм непэрэ уахътэм диштырэ, шIуагъэ къэзытырэ шIыкIэ-амалыкIэхэр зэригъэфедэхэрэр. ЕтIанэ кIэлэгъэаджэм ежъ иунаеу методическэ системэ илэмэ, ар исэнэхъатэгъухэм ясообществэ шауплэ-кIуи аштагъэу щытмэ ыкIи нэмыкI лъэныкъохэр.

Анахъ дэгъухэр кыыхахыгъэ хъумэ, зэхэщакIохэм аналэ тырагъэтышт зэнэкъокъур шъэхыгъэу щытыным ыкIи хэлэжъэхэрэм зэкIэми зэфэдэ фитыныгъэхэр ялэнхэм.

(Тикорр.).

Лъэпкъ зэгурыIоныгъэм икъэухъумэн епхыгъэ Iофыгъохэм Красногвардейскэ районым щатэгущылагъэх

БлэкIыгъэ тхьамафэм ыкIэхэм адэжъ Красногвардейскэ районым щыкIогъэ Iэнэ хъуаер районым щыпсэурэ лъэпкъ зэфэшъхъафхэр зэгурыIонхэ, зэфэгъэкIотэн зэрэфæем фэгъэхыгъагъ.

Ащ хэлэжъагъэх муниципальнэ гъэлсыкIэ зилэ «Красногвардейскэ районым» ипашъэ В. Е. Тхыльанэр, чIыплэ зыгъэ-лорышIэжыпIэмрэ общественнэ объединениехэмрэ ялыкIохэр, Адыгэ Республикэм и Лышъхъэрэ Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинетрэ я Администрации ипашъэ игуадзэу Хь. М. Мэшлэкъор, Адыгэ Республикэм лъэпкъ IофхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тильэпкъэгъухэм адырIа зэлхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет итхьаматэу А. А. Шъхъэлахъор, Урысыем хэгъэгу кIоцI Iоф-

хэмкIэ и Министерствэ Красногвардейскэ районымкIэ икъутамэ ипашъэу, полицием иподполковникэу А. В. Ескиныр, Пшызэ шъолъыр икъэзэкъыдзэ МыекъяупэкIэ икъутамэ иатаманэу А. А. Даниловыр ыкIи нэмыкIхэр.

— Лъэпкъ зэфэшъхъафхэм азыфагу зэгурымыIоныгъэ кымылхъуанымкIэ, кIэлэцIыкIухэр шэн-хабзэхэм, культурэм уасэ афашIэу, Адыгеим щыпсэурэ лъэпкъхэм шъхъэ-кIафэ афырIау пIугъэнхэмкIэ къэралыгъо хабзэм икъулыкъухэм, чIыплэ зыгъэ-лорышIэжыпIэхэм, общественнэ объединениехэм Iофэу зэдэшIэрэм мыщ игъэкIотыгъэу щатэгущылагъэх, — къыштытаIуагъ Адыгэ Республикэм лъэпкъ IофхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тильэпкъэгъухэм адырIа зэлхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет.

ТЕПЛЪЭ-ГЪЭПСЫКІЭР

Бгъу пстэумкІи узэдиштэн фае

Шылэныгъэр зыгъээкІоу, ащ ипчэгу сыдигъуи итыр цыфыр ары. Ащ кыыхэкІэу, нэбгырэ пэпчъ зыльпылпъжъэу, зыфэсакъыжъэу шытын фае.

ГъэпсыкІашу, Іуш, зэкІэуп-кІагъ, гъэдэхэгъэ-гъэцкІагъ зы-фэпІошт эпителихэри цыфым итеплъэ агъэунэфэу агъэфедэх. Нэбгырэ пэпчъ зыхэтхэм афэдэу (е зыгорэуштэу къахэщэу) е ахэкІуакІэу зыгъэпсы шіоигъу. Анахъэу шыгъын-шъуашэм зы-наІэ тетхэр нэбжыкІэхэр ыкІи бзылфыгъэхэр ары. Ащ кы-кІырп хулыфыгъэхэр мы лъэ-ныкъомкІэ зэмыгуужыкІэхэу, ау нэшлэ-Іушлагъэр апэрэхэм нахъ кыабэкІы. Непэ хулы-фыгы, бзылфыгы ящыгъын а охътэ нэшанэр ахэолъагъо. КІапи, пшъашы, нахыжы, нахъ цыкІуи джынс е цы гъончэдж кІэко зэпылхэр, шъо кІакохэр, палохэу набжъэ зилэхэр ащы-гъых, пшъэдэлъышхо кьолэн-

хэр апшъэ шызэкъошлагъэх, Іалъмэкъ-дзыохэр аблыпкъ едзэкІыгъэх. Ахэми язакъоп, яшъошэ теплъэ нэмыкІ хъап-щыпхэмкІи нахъ рагъэкъужъэу тхакІумэлъэ, Іалъын, пшъэ-рылхэр мылэпІэ дэдэхэу, ау ащыгъым диштэхэу, ежъхэми кыакІоу зэрагъэгъотых, агъэ-федэх.

Ау хэти зышлын-зы-гъэкІэрэкІэн амалыр икьоу Іэкілэа? Сыдэуштэу зэдиштэ гъэпсыкІашо зыпшышта?

Мы упчІэм джэуап фэхъу-хэмэ ашІоигъоу Адыгэ Рес-публикэм и Лъэпкъ тхыльеджа-плэ техникескэ ыкІи экономикэ литературэмкІэ иотдел тхыль

кыэгъэлъэгъон «Последний штрих костюма» ыІоу шызэ-хашагъ. Ар джырэ цыфым итеплъэ — ищыгъын зыфэдэр ыкІи хъап-щып кІэракІэхэмкІэ нахъ кыэгъэлъэгъон зэрэ-плъэкІыштыр кыэзыІуатэу шыт. Щэч хэлъэп, гъэкІэрэкІэным хэлъ шыт, ар дэгъу, зыгорэу-штэуи узэрэзыпылтыжыым гур кыдещае. Ау джащ фэдэ кы-бзэу, ишыкІэ умышлэмэ, а пстэ-умэ нахъ укыагъэлэени ылъэ-кІышт. А зэкІэмэ шапхъэ яІэу зэрэщытым джары ущыгъозэн зыкІыфаер. Мы кыэгъэлъэгъо-ным модэм, зыфэпакІэм, гъэ-псыкІэм яхылагъэу тхылхэр, журнал хэутыгъэхэр, ІокІэ-шыкІэм, гъэпсыкІэм уфагъа-сэу бэу хэлъ. Тхыльеджаплэм иныбджэгъухэр кыэгъэлъэгъон-ушыим хэныштхэп, ашІэрэми нахъ хагъэхъошт, нахъ гъэпсы-кІашоуи загъэпсышт, ау мы-кІохэрэ а пстэур кыащыкІэу кыэнэщтых.

Шъугу кыэдгъэкІыжыныных пкыгъоу зызэрагъэдахэхэрэ: пэІо зэфэшъхъафхэр, нэгъун-

джэхэр, Іалъэхэр, бгырыпхы-хэр, шарфхэр, Іалъмэкъхэр. ХулыфыгъэхэмкІэ мэхъанэ яІ галстукхэм, Іэгъопэ гъэупкІэп-кІаплэхэм ыкІи щэтырэм. Ахэр кыыхэхыхэ зыхъукІэ анахъ узэлпын фаер зэрэшлыгъэхэм идэгъугъ ыкІи о уигъэпсыкІэ-шыкІэ зэрэдиштэхэр ары. Пшъо кыекІоу, пшъащы е унэ-хэм яшъогъоу тхакІумэлъэ-Іалъынхэр шытынхэм, е джа-нэу, е кІакоу пщыгъым ишъо-гъоу, ахэр кІигъэтхыным мэхъанэ иІ. Тэрэзэу зэшолъ-хэгъэ шъуашэм цыфыр нэмыкІ кІэхъукІы, гум нахъ кыинэ ешы.

Шыгъыным итеплъэ мы уахъ-тэм утегушылэ зыхъукІэ кыдэ-лтытэгъэн фае Іофэу бгъэца-кІэрэри. БзылфыгъэмкІэ шар-фышхохэм анэмыкІэу, шифон пшъэдэдзэ, косынкэ ыкІи шъхъатехъохэм мэхъанэ яІ. Ахэм яшІуагъэкІэ джанэу е кофтэ цыкІоу шыгъыр нахъ гъэшлэгъонэу кыэлагъоу ышлын ыльэкІышт.

Хулыфыгъэм итеплъэ-гъэ-

псыкІэкІи мы лъэныкъохэм уасэ яІ. Ахэм яшІуагъэкІэ хэти теплъэ иІэ мэхъу. Ахэтых ху-лыфыгъэхэм кІэко зэпылтыр дженэ фыжъ чІэлъэу зыщи-лъагъэмэ ригъэкъоу, ау ащ гал-стук тэрэз дэлъыгъэмэ, шъуа-шэр нахъ кыызэрэлъэгъошты-гъэр хилытэрэп. Галстук пхы-кІэми, ар зыфэдэн фаеми гу альпытэным мэхъанэ иІ. Ахэм зылэ якІурэ хулыфыгъэхэри бэу шыІэх. Джащ фэд бгыры-пхыри. Джинсым телъыр кІа-ком пыл гъончэджым кые-кІуцтэп. Джащ пае шъо бгы-рыпх шІуцІэ дэгъу хэти иІэн фае. ХулыфыгъэмкІэ Іэпшъэ сыхъатми мэхъанэ иІ. Ари мылэпІэ дэдэми, Іэм кыекІоу, шыгъым хэзагъэу шытын фае. КІэкІэу кыэпІон хъумэ, шъуа-шэм фэгъэхыгъэ кыэгъэлъэ-гъоныр ухэтми узэрэгъэпсыгъэн фаем уфипІоу зэхэт. Ау пщы-гъупшэ мыхъуштыр **шъуашэм уарыхэхъэми, акылым укы-зэрахищыжырэр ары.**

МАМЫРІКЪО Нурит.

КІэлэегъэдджагъ, пэщагъ ...

Непэ нэІуасэ шъузыфэсшы сшІоигъор илээс 40-м ехъурэ кІэлэегъаджэу, еІанэ пащэу Іоф зышлагъэу Даур Махъмуд ары. Ащ ипшъэрыл-хэр дэгъоу зыригъэцкІагъэхэм фэші щытхъу тхыль 40 фэдиз кыфагъэшъошагъ.

Махъмудэ илээс 76-м ит нахъ мышлэми, итеплъэкІэ ащ фэдиз ептыштэп. Игъэрет илэу, жэбзэ дахэ Іульэу, кыэбар гъэ-шІэгъонхэр ІупкІэу кыелуатэх. ЗэрэцІыф гъэшлэгъоным пае укыкІэрыкІыжыныу уфэмыеу узыІепещэ. Махъмудэрэ сэрырэ поселкэу Кабардинкэ дэт са-наториеу «Жемчужина» зыфи-Іорэм нэІуасэ тыщызэфэхъу-гъагъ. Типсауныгъэ тІуми зэтэд-гъэуцожыныу ащ тыкІогагъ. Дэгъоу тызэгурілозэ тизыгъэ-псэфыгъо уахътэ зэдитхыгъ, зы уни тызэдисыгъ. Ары ищыІэ-ныгъэ гъогуи, ицІыф гъэпсыкІи, ишэнышІуагы, иадыгагы дэгъу дэдэу сшІэнхэу зыкІэхъугъэр.

Даур Махъмудэ 1939-рэ илээ-сым Кошбэе Пшымафэ, про-фессорэу Даур Хъазрэт, гене-рал-полковникэу, техникескэ шІэныгъэхэмкІэ профессорэу Азэматэ КъэпІан ыкІи нэмыкІ цІыф цІэрыІохэр кызыдэкІыгъэ

кыуаджэу Адэмые кыыщыхъугъ.

Махъмудэ мэкъумэщышлэ унэ-гъо лэжъэкІо зэгуріложь кы-зэрыхъухъагъэр. Ятэу Ерстэм колхозэу «Родинэм» ыльэкІ кымыгъанэу, дахэкІэ ыцІэ ра-ригъалозэ илээс пчъагъэм шы-лэжъагъ. Зэоуж гъэблэшхом ишъхъэгъусэу АскъэлаекІэ Бэ-гъушъэмэ япхъоу Салмэтрэ ежыррэ зэкъоуцохи зэдэлэжъа-гъэх, ясабийхэр рагъэджагъэх, альэ тырамыгъэуцохэу кыизэ-кІэкІуагъэхэп.

1959-рэ илээсым гурыт еджа-плэр Махъмудэ кызеухым, ста-ницэу Брюховецкэм дэт меха-никескэ техникумым чІэхъэгъэ кьодыеу дзэм ащэ, Германием ит кыалэу Магденбург кыулы-кыур щыригъэжъагъ. КІалэр ицІы-кІугъом кыщегъэжъагъэу спор-тым фэщагъэу, кІючІэшхо иІэу шытыгъэти, частым икомандир гу кылытити, полковой еджа-плэм агъэкІуагъ. Илээсрэ дэгъу

дэдэу щеджагъ ыкІи кызыухы-гъэр бэмышІэу а еджаплэм икІэ-лэегъаджэу аштэжы, илээси-турэ Іоф щышлагъ. Ичылэ кызе-гъээжыым, селоу Красногвар-дейскэм дэтыгъэ ПМК-м Іухъагъ. Илээсырэ шылэжъагъэу иІофшІэн дэгъоу зэригъэцкІэрэм ишІуа-гъэкІэ направление кырати Мыекъуапэ дэт Адыгэ кыэралы-гъо кІэлэегъэджэ институтым, джы университетым иагробіо-логическэ факультет чІэхъагъ. Апшъэрэ еджаплэм щеджэфэ зычІэсыгъэ общежитием исо-вет итхъамэтагъ.

БиологиемкІэ кІэлэегъэджэ сэнэхъатэу зыкІэхъопсыштыгъэр зызэрегъэгъотым, иунагъо игъу-сэу Чэчэн Республикэм ит се-лоу Ачхой-Мартан агъэкІуагъ. Илээс пчъагъэрэ интернатым кІэлэегъаджэу ащ Іоф щышлагъ. ШІукІэ, дахэкІэ ыцІэ раригъэ-

Іуагъ, тиадыгэ намыс Іуагъу зэ-ріІэтыштым пы-льэу лэжъагъэ, псэугъэ.

Адыгеим кы-зэкІоужым, 1969-рэ илээсым ичы-лэ пэмычыжъэу селоу Еленов-скэм дэт гурыт еджаплэм Іухъа-жыгъ, бэ темы-шІэу Махъмудэ еджаплэм пащэ фашІыгъ. Илээс 20-рэ зэрифэшІуа-шэу Іоф шышлагъ.

— КІэлэегъэ-джэ сэнэхъатыр шІу сзэыгъэлъэгъугъэу, сикІэлэ-егъэджэ гупсэу ГутІэмэ янысэу Даурмэ япхъоу Кадетхъан лъэ-шэу сыфэраз, — еІо Махъмудэ. — Спортым сыпызыщагъэр Хэ-гъэгъу зэошхом хэтыгъэу, ТекІо-ныгъэр кыдэзыхыгъэхэм ащы-щэу КІошъэ Хъуд. Ащ нэмыкІэу сезыгъэджагъэхэр кытхэмыты-жыкІэхэми, Тхъэм дженэт Іуаплэр кыаритыныу сафэІуаІо, гъашІэм ахэр сижъогъохэщхэу, мыкІуа-сэхэу сІэлэштых...

— Ебгъэджагъэхэм укыашІэ-жъа? О ахэм уалъэплъа? — сеупчІы Даурым.

— Езгъэджагъэхэм ацІэхэр сщыгъупшагъэхэп, кыпфесІон спъэкІышт. Чэтэо Светланэ Мые-кыуапэ дэт апшъэрэ еджаплэм шІэныгъэлэжъэу Іоф щешІэ, Лидия Шевченкэр кыалэу Лэбапэ дэт гимназиу N 23-м ипаш, Сер-гей Тапчий селоу Еленовскэм

гъэсэныгъэмкІэ игъэІорышлалэ итхъамат, кой гъэІорышлалэм иІофышІ, ахэм анэмыкІыбэми гъэхъагъэхэр яІэх.

СыдигъокІи иІушыгъэкІэ, ишэн гъэпсыкІэкІэ иныбджэгъухэм Махъмудэ къахэщыштыгъэ. Шыпкыныгъэшхо кыызэрэбэ-кІырэм ыпкы кыкІыкІэ муні-ципальнэ гъэпсыкІэ зилэ «Крас-ногвардейскэ районом» иад-министрације ипашэ игуадзэу кыащэжы, илээси 4-м ехъурэ шылэжъагъ. Нэужым сэкъатны-гъэ зилэ сабийхэр зыщайыгъ интернатэу ичылэ дэтым пащэу кыагъэкІожи, илээси 8-м ехъу-рэ Іоф щышлагъ.

Махъмудэ пенсием кІуагъэ, унэм ис, ау зымы фэмыгъэза-гъэу шысыныр ыгу кыызэрэфи-мыдэрэм фэші, унэгъо хызмэ-тым ишыпкыэу пыхъагъ. Бы-лымхэр ыІыгыых, тхъачэты, чэ-ты зыфэпІоштыр шагум диз.

Даур зэшхъэгъусэхэм зы кІа-лэрэ пшъэшытІурэ зэдапІугъэх, зэдалэжыгъэх, альэ тырагъэ-уцагъэх. Ахэм унагъохэр яІэ хъугъэ, гъэхъагъэу ашІыхэрэм аргъушхох. Анахъ мэфэ тхъагъоу Махъмудэ зыфилъэгъужырэр кыорэльфхэри пхъорэльфхэри ядэжъ кызыкІохэкІэ ары. Иуна-гъо дэтхъэжъ зэпытэу, ипчъэлупэ хъяр кІуаплэу илээсыбэ кыгъэ-шІэнэу ащ сифэІуаІо!

КЪЭДЭ Мухьдин.

кы. Адыгэкъал. Сурэтым итхэр (сэмэгумкІэ кыебгъэжъэнышъ): **Даур Махъ-мудэрэ мы тхыгъэм иавтор-рэ.**

Щәшлә Казбек литературәм
итхын, изэгъәшлән, иушәтын,
иегъәджән ахәтәу гьогушхо кьы-
кIугъ, лъәпсә пытә ыдзыгъ,
игъашлә зәрәпсаоуи ахәм ари-
пхыгъ. Гъәхьагъәу ышлэгъәхәм
япэгъокIәу цIә лъанIәу, шү-
хьафтынхәу, щитхьу дахәу кьы-
фагъәшшошагъәри макIәп. Ахәм
ягугъу пшыныр ежъ Казбек
икIасәп. Ары шъхьае, а пстәур
ыкIуачIәклә, иакыплкIә, иләпәл-
зәсныгъәклә кьызцилжыгъә,
щIәIәныгъә-творческә гьогум
кьыфәдгъәзәжын фаеу зышлы-
рә гьунапкә горәм нәпә ты-
нәсыгъ: ыныбжыкIә ар илъәс
75-м иуцуагъ. Бәмә узыгъә-
гүпшысәрә лъәхән. Къәтпый-

Шэшлэ Казбек зытеуцагьэр
непэл ыкйи тыгьасэп. Бэшагьэ
ар литературэм фэгьэхьыгьэ
зэлыкэхэу, лэнэ хьураэхэу, зэ-
дэгущылагьухэу Урысыем итха-
клөхэм я Сююз, гүпчэ журнал-
хэм, гьэзетхэм ащызэхашэщты-
гьэхэм ахэлэажьэу зиублэгьа-
гьэр. А лъэныкьомкьлэ пшьэрылъ
зэфэшъафхэр ащызэшлуихы-
хэу шлэныгьэм игүпчэ инхэу
Москва, Тбилиси, Баку, Алма-
Ата, Ростов-на-Дону, Красно-
дар, Махачкала, Владикавказ,
Ставрополь, Налщыкрэ Щэр-
джэс кьалэрэ ягугьу тшыжы-
рэп, зэращылагьэри макьлэп. А
илъэшхэм ныбджэгьушлу фэ-
хьугьагьэхэу иакадемикьыгьэ-

сием», журналхэу «Зэкъошныгэм», «Юшъхэмафэм», «Кубань», «Дон», Адыгэ научнэ-исследовательскэ институтым кыдигэкъыштыгэ тхылъ зэ-

рэ тхэкlo инхэу Т. Кiэрацэм, А. Шэуджэнцiкyкyм, А. Кiышъэкyм, А. Хыаткyм, И. Цэм, А. Еутыхым, Ю. Лъэустэным, Хь. Теунэм, И. Мэшбашэм, А. Охътэм, А. Шэртанэм, М. Пэрэнкыном, Хь. Бэрэтарым, Хь. Иэшынэм, нэмькiыбэхэм япроизведение хэхыгъэхэр арых. Тхылъым зэрпсауу кыпкпырыккырэ зэфэхьысыжым лъэпсэ куу и: адыгэ литературэхэр сьд фэ-

жын loфxэмклэ анaхь ыналэ зытетхэм ащыц Мэщбэшлэ Ис-хакъ итворчествэ. Бэшлагъэ ащ ехыллэгъэ статьяхэр зитхыштыгъэри. Ахэм зэу квапкырыкылыгъ «Псэ зыпыт гущылэхэр» зыфилорэ тхылъ мынышхэу 1982-рэ илътэсым ккыдигъэкълыгъагъэр. Нэужым ар лъапсэ фэхъугъэу, ау зэхъоклы-ныгъэхэр, хэгъэхъонхэр илэхъэ, гупшысэ зэфэхысыжыхэр нахь куушыхыгъэхэу урысыбзэклэ

Цыфхэр, лъэхъанхэр, лъапкъхэр, гухэр, чыгумрэ уашъомрэ, къэхъугъэмрэ къэхъуштымрэ, акъылымрэ гумрэ зэзыпхырэ нэрылъэгъу ыкIи нэрмылъэгъу лъэмыджхэр поэтическэ образ лъэшэу МэщбэшIэ Исхакъ итворчествэ зэрэхэтыр къыхегъэчы ЩащIэм.

дэрэ художественнэ пшэры-
лн зэшлэзыхын зылъэклырэ
лэгэлпэ ин зыштэгэ эстети-
ческэ системэ псаоу цытых.
Лъепкь литературэхэм яофы-
гьохэм язэхэфын-зэшлэхынклэ

«**Ступени**» ылоу 1991-рэ ильэ-
сым усаком фэгъэхыгыэ нэ-
мык тхылъи кыдыгъэклыгы.
Мыхэм нэм кыкылдзэху, Мэщ-
башлэр зыфэдэ усакол кы-
плагъэлэсэу лъэныкъуабэхэр

ЛЪЭПСЭ

Адыгэ литературам итеорие, итарихь академическэ гупшысэ апэбгъохызэ уатегушылэштмэ, Щэшіз Казбек анахь илэшлэгъэ ин зыхэлъыр «История адыгейской литературы» зыфилоу 1999 – 2006-рэ илъэсхэм тхылъищ хъоу гуманитар ушэтынхэм апыл Адыгэ республикэ институтым къыдигъэ-кыгъэр ары.

тэнэу хьурэр бэклаеми, шлокы-
плэ имылэу ахэр къэлогъэнхэ
фэе.

Непэ Шэшлэ Казбек Хысэ ыкѳор филологии шлэныгъэхэмкэ доктор, профессор, естествоннэ шлэныгъэхэмкэ Урысыем академиеу илагъэм, шлэныгъэхэмкэ Дунэ Адыгэ академием яакадемик, Урысые Федерацием, Адыгэ Республикэм шлэныгъэхэмкэ язаслужмнэ лофышлэшху, литературэмкэ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо премие илауреат, «Адыгеим и Щытхуэхъ» зыфилорэ медалыр кыфагъэшъошагъ. Урысые Федерацием итхаклохэм я Союз хэт. Ллэшлэгъуныкѳо фэдиз хугъэу Адыгэ къэралыгъо университетым егъэджен-плуныгъэ, шлэныгъэлэжъ лофхэр сехыхы, илэс 30-м ехъурэ литературэмкэ ащ икафедрэ ипэцагъ. Кандидат ыкѳи доктор диссертациехэр кыызсагъэшъыпкэжырэ советым илэс 20 фэдизрэ итхэмэтагъ. Ахэм афэдэ лоф макѳл Мыекѳопэ къэралыгъо технологическэ университетым щызэшлуихырэри. Гуманитар ушэтынхэм апылъ Адыгэ республикэ институтэу КӀэрэщэ Тембот ыцӀэкӀэ щытым бэшлагъэу ишлэныгъэлэжъ. А птэуэм аклыу къэралыгъо лоф ини зэрехъэ — Адыгэ Республикэм и Пышхъэ шлэныгъэмрэ гъэсэнгъэмрэкӀэ иупчӀэжыгъэу илэс пчӀагъэ хугъэу лоф ешӀэ.

Ащ фэдэ гъогъу шъуамбгъон

хэу джы непэ кыътхэмытыжь
Г. Ш. Цицишвили, Г. Г. Гамза-
товыр бэрэ ыгу кээкыжыхь.
Джы кызнэсыгыэмй ыгужыуакэ
дэль плөми хьунэу ыгашаохэу
бэлькьар усэкло инэу ышна-
хыжь фэдэу ылътэтэщтыгэ
Кыйсын Кулиевым ипсымэ-
хэр ащ ылыгыжь. Шэныгыэлэжь
инхэу В. Дементьевым, Бэ-
чыжь Лейлэ, Хьакуашьэ Ан-
дрей, нэмыкхэр иблэгэ шьып-
кэхь.

Къоджэ еджаплэм члэсызи ли-
тературэм зыпищагъэу, ыпккынэ-
лынэ ар хэхьагъэу шытыгъ.
Адыгэ клэлээгъэджэ институту
Мыекъуапэ дэтэм ары къезы-
цэллагъэри. Ар къызеухым,
якъоджэ еджаплэ илъэс нахьыбэ
щымылэжьагъэу а литературэм
игъогу етлани техажьыгъ: Мос-
ка дэтыгъэ зэльашлэщтыгъэ клэ-
лээгъэджэ институту Лениным
ыцлэ зыхьхытыгъэм иаспиран-
турэ члахьы, ари дэгъу дэдэу
къыухыгъ, кандидат диссертаци-
иери ытхи пхыригъэккыгъ. Ащ
ыуж адыгэ литературэ шлэ-
ныгъэм анахь критик чанэу
къыхуэуцагъэмэ ащышыгъ.

Лъэпкъ литературэхэм якъежъаклэ, яхэхъуаклэ, язытет-ахэр нэмыкӀ литературэхэм зэряпхыгэхэм, тхэкӀо ыкӀи произведение зэфэшхьафхэм афегъэхыгъэ статьяхэу а лъэхъаным ЩашӀэм икӀэлэмыпӀе кычӀэкӀыгӀэр макӀлэ. Ахэр тыхку ыкӀи Краснодар краим ягъэзетхэм, «Литературнэ Рос-

фэшъафхэм, Москва къы-
щыдэкълъыттыгъэхэу «Молодые
о молодых», «Сверстники» зы-
филохэрэм, нэмыкълъэхэм и къы-
хаутыгъэх. Ахэри, нэмык! гу-
рышэ-гупшысэхэри щызэфы-
хысыжыгъэх иапэрэ тхылъэу
«Уахътэи **иджмакъ**» (1974)
зыфилохэрэм.

Ащ ыуж статьяу ытхыгъэри кыыхиутыгъэри макIап. Джау-штэу игъорыгъозэ, лъэбэкъу-лъэбэкъоу ШашIэр итхылъ

ТХЫЛЪЫМ МЕТОДОЛОГИЧЕСКЭ МЭ-
ХЬАНЭ ИЛ.

Мыр лэпкь литературэхэм афэгъэхыгъэ теоретическэ лoфгыгъ инхэр зыщигъэуцурэ монографияу зэрэщытм щэч хэлъэп. Арэу зэрэщытмзи, Ща-шлэм илофшлэгъабэхэм критикэр лэклыб ащишлэрэп. Сьд фэдэ теории зыфигъэзагъэм, ар лэубытыплэшхоу ил, сыда плэмэ литературэм клэу кыдах-хьэхэрэм альпыплтэн, ахэр зэ-

шхьалэу «Художественный конфликт и эволюция жанров в адыгских литературрах» (Тбилиси, 1978) зыфило-рэм къеконлагъ. Доктор диссертациеу кыкълэпыклогъэ илъэ-сым Тбилиси кышыгъэшъып-къэжыгъэми мыр лъапсэ фэ-хъугъ. Тхылыри диссертаци-ри лъэпкъ литературэ ныбжы-клэхэр зыпкъ иуцонхэм ятео-ретическэ ыки практическэ лофыгъошхохэр къзылэтырэ лофшгъэ инху а лъэханым шытыгъэх.

Мыщ дэжым зэхэфын-зэфэхьысыжын гупшысэр анхьэу зэрипхырэри зэльашлэ-

хифынхэ фаеу кьешлы. А пстэ-
умэ кьапкырыкыгы тхылыккэу
«Шыпкэныгэм игьогухэр»
(1989) зыфилорэр. Ащ шэхэу
фишыгэмкли гурылогуаеп ли-
тературэм инепэр юфыгьохэм
афгэхьыгэ гуэмкым авто-
рыр зэрэхэтыр.

Щэшлэ Казбек ишлэныгълэ-

ялэх. Пстэуми ягугу джы кыз-
пшын плээкынэп. Ау зы зэф-
хэысыжь анахь кыхэщы-
рэмэ ащыц: гушылэ дэхабэ
итэкьухагэу хэлккы, гупшысэ
куум зэлъимыгъэ усэр гум
зэрэлъымылэсыщтыр кIигъэ-
тхыызэ, МэщбашIэм итворчест-
вэ Iэпэлэсэныгъэрэ ипоэтическэ
гупшысэрэ пытэу зэзыпхыхы,
лпэасэ афэхьугъэхэр мэханьэ
аритэу критикым кыхеушъха-
фыкIых. Ащ илирическэ гупшы-
сэ, иусэхэм философиеу акIэ-
лтым ягупчэ ренэу цыфымрэ
ащ игумэки-гушIуагъорэ зэрит-
ахэр игъэкIотыгъэу кыгъэлъа-
гъозэ, ШашIэм нэмыкIэу ыналэ
зытетыр ахэр кырылотыкIы-
нымкIэ тхакIом икIыгъо амал-
хэу, сурэтхэу, пкыыгъохэу ыгъэ-
федэхэрээр арых. Ахэм ащы-
щысэ гьогухэр, урамхэр, тыгъэр,
лпэмыджхэр, нэмыкIхэри. Гъо-
гумэ яхышъэ хэмылпэу, лпэ-
ныкыо горэмкIэ ахэм ягупшысэ
пхырымышыгъэу МэщбашIэм
усабэ зэрымилэр кIегъэтхысэ
критикым. Джаш фэд лпэмыдж-
хэри, ахэр псыхыо нэпквитIур
зэзыпхырэ гъогу кьодыеп поэ-
тымкIэ, лпэмыдж имыщыкIагъэу
зи щылэп. Цыфхэр, лпэхъан-
хэр, лпэпкхэр, гухэр, чыгумрэ
уашьомрэ, кьэхьугъэмрэ кьэ-
хушутымрэ, акылымрэ гумрэ
зэзыпхырэ нэрылпэгъу ыкIи
нэрмылпэгъу лпэмыджхэр по-
этическэ образ лпэшэу Мэщ-
бэшIэ Исхыак итворчествэ зэ-
рэхэтыр кыхегъэуи ШашIэм.

НэмыкI лпэныкыуи ыналэ тет

Мэщбашлэм ипрозэ, ироманхэм зызафегъазэм адыгэ прозэм игъэхъагъэхэр зыдылыгъхэу, ужгъэигъэ хэмыльхэу цыф шэным икъэгъэлъэгъонкӀэ, хъугъэ-шлагъэм икъызэлухынкӀэ, ахэр зы сюжетым шызэпхыгъэхэу гъэпсыгъэнымкӀэ тхакӀом хихыгъэ гъогупэхэр Щашлэм кыгъэлъэгъуагъэх.

ИЛЬЭС 75-рэ ХЪУГЪЭ

авторым: Мэщбашлэм ипоэмэ-хэр лъэпкъым итарихъ нахъ епхыгъэхэм, иусэхэм аклэрыпхын плъэкълэштэп, гупшысэу ахэлъымкълэ, лофыгъоу усаклор зыфэлажьэрэмкълэ зы макъэх зэрэтхыгъэхэр. Арэу щытми, писателым ахэр зычитхыгъэ уахътэм елпытыгъэу тхылъым хэгощагъэхэу шъхъаф-шъхъафэу атегушылэрэп, зы чыплэ щигуыгъэхэу лофыгъо инхэу къалэтхэрэм япхыгъэу зехефых.

А пстэури лъэпсэ куу илэу щызэфэхьысыжьыгъэх нэмыкълэ лофшлэгъэ ини. Ар И. Мэщбашлэм иусэхэмрэ ипоэмэхэмрэ зэхэуагъэхэу тхылъитлу хъоу 2006 — 2007-рэ ильэсхэм къыдэкълэгъэм пэублэ псэлъэ инэу фишылгъэр ары.

Мэщбашлэм ипрозэ, ироманхэм зызафегъазэм адыгэ прозэм игъэхъагъэхэр зыдилыгъэхэу, ужыгъэигъэ хэмилъэу цыф шэным икъэгъэлъэгъонкълэ, хъугъэ-шлагъэм икъызылэхуынкълэ, ахэр зы сюжетым щызэпхыгъэхэу гъэпсыгъэнымкълэ тхаклом хи-

гым ычлэгъ хъоо-пшао пчыхъэ заулэ хъугъэу шлэныгъэлэжы-тлэмэ зэдэгущылэгъухэр щызэ-дырлэх. Ахэр Мэщбашлэм ита-рихъ романхэм афэгъэхьыгъ. Нэмыкълэ шлэныгъэлэжыхэм къа-луагъэхэри къыдалытэхэзэ, гу-рылогъошлоу, литературэ шлэны-гъэм икъэлэокълэ хылыгъэхэм аща-

вечерних бесед» зыфилоэрэм. Мыщ ипэублэ лахышхоу «Ди-алог с историей» зыфилоэрэм Мэщбашлэ Исхъакъ адыгэмэ ятарихъ, къарыкълуагъэм икъэ-гъэлъэгъон еклопакълэу фыри-лэр игъэклотыгъэу къыщыралотыкълэу.

Мы аужырэ ильэс зыбгъу-пшыр Щэшлэ Казбек илитера-турэ шлэныгъэлэжэ лофхэмкълэ баигъ. «Художественная струк-тура конфликтов эпохи и духовно-философские иска-ния личности» (2005), «Пла-мя тревоги нашей» (2006), «XX век: эпоха и человек» (2006) зыфилохэрэр а лъэны-къомкълэ къыхэгъэщыгъэнхэ фае. А пстэуми джыдэдэм игъэкло-тыгъэу уатегушылэн плъэкълэнып. Ау анахъ зэхэуагъоэгъэ-зэфэ-хысыжь тхылъэу «XX век:

1999 — 2006-рэ ильэсхэм тхылъищ хъоу гуманитар ушэ-тынхэм апылэ Адыгэ республи-кэ институтым къыдигъэкълэгъэр ары. Ащ иплан-проспекти, зы-тхыгъэ шлэныгъэлэжэ купым ипэщагъэри, редактор шъхъалэу илагъэри Казбек арыгъэ. Адыгэ

Шыпкъэ, ыужырэ тхылъэу «Ас-лан Тхакушинов: всадник всегда в седле» зыфилоэрэ 2007-рэ ильэсым къызыде-гъэкълэу, Тхъакълушынэ Аслъан Президентэу хадзыгъэхэагъ. Ау а тхылъыри ыныбжкълэ ильэс 60-м зэриуагъэм фэгъэхьы-

ПЫТ

хыгъэ гъогупэхэр Щашлэм къы-гъэлъэгъуагъэх. Изубытыплэу ащ-кълэ ышлырэри герой шъхъалэ-хэм яхарактермэ социальнэ ыкълэ нравственнэ лъапсэу ялэ-хэр къычлэгъэщынхэр ары. Ро-ман пэпчэ зэпкъырыхыгъэу те-мыгушылэу гупшысэр зэфэхьы-сыжэ лъапсэхэм нахъ афищагъ.

Ар дэгъоу къыхэгъыгъ «В художественном мире Ис-хака Машбаша» зыфилоэрэ тхылъэу Щэшлэ зэшхъэгъусэхэу профессорхэу Казбекрэ Щам-сэтрэ зэдатхи, 2007-рэ ильэ-сым къыдэкълэгъэми. Мыщ на-хыпэкълэ къыхаутыгъэгъэ го-рэхэри къыдэхъажьыгъэх. Ау анахъ узылэпызыщэрэр мыщ ияшэнэрэ лахъэу «Вечерние бе-седы» зыфилоэрэм ишлыкълэ-гъэ-псыкълэ. Щагум дэт дэшхо чы-

ухъэзэ, авторхэм ягупшысэхэр къыралотыкълэ. Ащкълэ зэдэгъу-щылэгъу, зэпэгъодз гупшысэр, ар Щашлэм нахыпэкълэ ыгъэ-

Непэ Щэшлэ Казбек Хысэ ыкъор филологии шлэныгъэхэмкълэ доктор, профессор, естественнэ шлэныгъэхэмкълэ Урысыем академиеу илагъэм, шлэныгъэхэмкълэ Дунэ Адыгэ академием яакаде-мик, Урысые Федерацием, Адыгэ Республикэм шлэныгъэхэмкълэ язаслуженнэ лофышлэшху, литературэмкълэ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо премие илауреат, «Адыгеим и Щытхъузехъ» зыфилоэрэ медалыр къыфагъэшъошагъ.

федагъ, лэрыфэгъу дэдэу зэрэ-щытыр джыри зэ нэрылэгъу къышлыжьыгъ 2003-рэ ильэсым Щэшлэ зэшхъэгъусэмэ къыда-гъэкълэгъэ тхылъыкълэу «Шесть

эпохи и человек» зыфилоэрэ гушылэ заулэ горэмкълэ хэмыгъэ-унэфыкълэгъэ хъуштэп. Пстэуми апэу ар зэпхыгъэр, нахыпэкълэ зигугъу къэтшыгъэхэри ахэт-хэу, Щэшлэ Казбек итхыгъэ, ипсэлъэ итэкълухъагъэу гупчэ ыкълэ чыплэ гъэзетхэм, журнал-хэм, сборник зэфэшхъафхэм илгъэсыбэхэм къаклоцл къащы-хаутыгъэхэр, зэлукълэ зэфэ-шхъафхэм къащылугъэхэр, тхылъ цыклоу ыпэкълэ къыдэкълэ-гъэ горэхэри ахэтэу мыщ зэрэ-щызэхэуагъагъэхэр ары. Яжан-рэхэмкълэ ахэр зэфэшхъафых — статья, рецензиех, зэдэгъу-щылэгъух, псалъэх. Адыгэ лите-ратурэ закъом игъунапкъэп зэрытхэри. Нахыпэм мыхэм зэкълэмэ уажджыгъ пугъэми, зэ-хэубытагъэхэу, зы нэплэгъу къыриуытэхэу уапашхъэ ил-хэ зыхъукълэ, тхылъым шъхъэу фишылгъэр псынклэу къыплъэ-лэсы: цыфымрэ лъэхъанымрэ икълэгъэ ллэшлэгъум илитературэ зэрэпхырыщыгъэхэм икууплэ ахэм уахъэжы.

Адыгэ литературэм итеорие, итарихъ академическэ гупшысэ апэбгъохыгъэ уатегушылэштмэ, Щэшлэ Казбек анахъ илэшлэгъэ ин зыхэлъыр «История адыгей-ской литературы» зыфилоу

Лъэпкъ литературэхэм якъежьагъэ, яхэхъуагъэ, языхъэ, ахэр нэмыкълэ литературэхэм зэрыпхыгъэ-хэм, тхэкълэ ыкълэ произведение зэфэшхъафхэм афэгъэхьыгъэ статьяхэу а лъэхъаным Щашлэм икъэлэмыпэ къычлэгъыгъэр макълэп.

Республикэм литературэмкълэ и Къэралыгъо шлухъафтын ащ къызырэфэгъэшъошагъэми уры-гушхонэу щыт.

Адыгэ литературэм иугъои-жьынкълэ, ар зэгъэфэжьыгъэ-нымкълэ Щэшлэ Казбек лофэу ышлэрэм нэмыкълэ лъэныкъохэри илэх. Зэошхом ыпкъ къыкълэ-лэ яхэгъэу клэрычыгъэ хъуи, нэ-мыкълэ хэгъэгъухэм арыфагъэхэу Клубэ Щэбанрэ Нэтхъо Къа-дыррэ ятхыгъэхэри, ящытхъу дахи тиреспубликэ зыпкъ ши-зыгъэуагъыгъэр Щэшлэ Каз-бек. Ятхылыхэр Мыекълуапэ къыщыдигъэкълэгъэх. США-м кълэу, Клубэ Щэбанэ иархив бай къыщэжьыгъэу АРИГИ-м члэлъ.

Джащ фэдэзэ, Щэшлэ Казбек ежэ итхылъхэм афэшхъафэу зэхигъэуагъэхэми, ышхъэ-кълэ ахэлэжьагъэми, редактор е рецензент лофхэр зэшлуи-хыгъэхэми, тхылъыбэмэ лоф ади-шлагъ. Щысэкълэ къэбгъэлагъо-ми хъушт 2012-рэ ильэсыр Кларэшэ Тембот и Ильэсэу зэ-рагъэнзфагъэр илэубытыплэу тхэкълэ цлэрылом ехылылэгъэ лоф-шлэгъабэхэр зыщызэхэуагъо-

гъагъ нахъ, нэмыкълэ лоф хэлъы-гъэп. Ежэ фэдэбэмэ зэрафа-шлэу, ифэшъошагъ, тэфэщтыгъэ: шлэныгъэлэжэ ин, доктор, про-фессор, академик, литерату-рэм исоциологие зыфэзыгъэза-гъэхэм, ащ фэгъэхьыгъэ тхылъ-хэр къыхэзыуытыгъэхэм ащы-щыгъ. Ахэм зэкълэмэ уасэ ял. Дунаим исыд фэдэрэ къуапэ къыкълэу Адыгеим къэкълорэ хъа-кълэ «шъуи Лышхъэ хэтэ, сыд фэдэ?» ылоу къыкълэупчлэмэ, утемыуыкълэыхъагъэу пэбгъохын плъэкълэ тхылъхэу гъэпсыгъэх мыхэр. Мыхэм ясатырэ хэл-пъытэми хъунэу джыри зы лоф-шлэгъэху: Тхъакълушынэ Ас-лъанрэ Щэшлэ Казбекрэ зэда-тхыгъэ тхылъ инэу «Художест-венный конфликт и творче-ский метод в новой русской и младописьменных лите-ратурах XX века» зыфилоэрэ джырэблагъэ къыдэкълэгъ. Ащ ифэшъошэ уасэ фэшлыгъэн фаеу джыри къэт.

* * *

Щэшлэ Казбек литературэм лъэныкъуабэкълэ зэрэхэтыр хэд-

Щашлэм илофшлэгъабэхэм критикэр лэклэб ащи-шлырэп. Сыд фэдэ теорие зыфигъэзагъэми, ар изубытыплэшхоу ил, сыда плэмэ литературэм кълэу къыхахъэхэрэм алъыплъэн, ахэр зэхифынхэ фаеу къешлы. А пстэумэ къапкъырыкълэ тхылъыкълэу «Шыпкъэныгъэм игъогухэр» (1989) зыфилоэрэ.

гъэ тхылъышхоу «Тембот Ке-рашев в критике» зыфилоэрэ 2013-рэ ильэсым къызырэдигъэкълэгъэр.

Ягугъу къэмышлэу уагъуагъоу умылгъэкълэу нэмыкълэ тхылъхэ-ри щылэх. Ахэм афэдэх Тхъа-кълушынэ Аслъан фэгъэхьыгъэ-хэр. «Тхакушинов: вчера, сегодня, завтра» зыфилоэрэ ыгъэхъазыри, 2004-рэ ильэсым къызыдегъэкълэу, ар Адыгэ Республикэм и Лышхъэ хъу-щтыми цыф ышлэщтыгъэп.

гъэунэфыкълэу. Ахэм зэу ащыщ Щэшлэ поэтыр, прозаикыр, дра-матургыр. Гухэкълэ нахъ мышлэми, ахэм икълэу фэдизэу талылэсэу бэрэ къыхэкълэирэп. Иповестхэр, иусэхэр, ирассказхэр, иочеркхэр, театрэм пае ылэ-жьыгъэ купыр зэфихьысыжы-хэу нэмыкълэ авторхэм ястатъя-хэр мыщ къыкълэлыкълонхэу тэ-гугъэ.

МАМЫЙ Руслъан.
Филологии шлэныгъэхэмкълэ доктор, профессор.

НЭМЫЦ ТЕХАКЮХЭР ХЭКУМ РАФЫЖЬЫХИ АДЫГЕИР ШЪХЬАФИТ ЗАШЫЖЬЫГЪЭР

«Кавказым ишъхьафитыныгъэ зэрэфэбэнагъэ-хэмрэ Сталинград заомрэ зэмыпхыгъэхуэ-плъытэныр тэрэзэп. Сталинград кышыхуэ-рэм яфэмэ-бжымэшхо Кавказыр шъхьафит шыжыгъэным тегъэпсыхъэгъэ заом кыте-хъэщтыгъ. Джащ фэдэу Кавказым кышыхуэ-хэрэм яфэмэ-бжымы Сталинград дэжъ шы-кюрэ заом тырихъэщтыгъ. Стратегие ин зы-хэлъ мы хъугъэ-шлэгъэ зэпхыгъэхэр Апшээрэ Главнокомандованием и Ставкэ фэкъулаеу зэ-ригъаключтыгъэх ыкй пиыр зэхэкъутэгъэным-кй ахэм мэхъанэшхо ялагъ».

Советскэ Союзым имаршалэу А.А. Гречко.

1942-рэ ильэсым ыкйэхэм адэжъ советскэ-герман зэуаплэм хэхьэрэ Къыблэ фронтым тидзэхэм яфедэ зыхэлъ къэгъэ-заплэ шыхуэгъ. Сталинград дэжъ кышыхуэгъэ советскэ дзэхуэ нэмыцыздзэхэм члэнэгъэхшхо языгъэшлыгъэхэр гъэхьагъэ хэлъэу Ростоврэ Тихорецкэрэ альэныкыоклэ лъыклатэщтыгъэх. Пыидзэхуэ Кавказым шызаохэрэм къаухуэрэинхэм ишынагъо къашъхьарыхъэгъагъ. Арыти, Сталинград кышыхуэулэгъагъэм фэдэ къемыхуэулэным пае Германием 1943-рэ ильэсым шылэ мазэм и 1-м кышыхуэулэгъагъэу гузэхьогъуклэ иа 1-рэ танкыздэ Мэздэгурэ Налщыкрэ къалуишъ-жъуэ ыублагъ.

Темыр-Кавказ операцием иплан диштэу Апшээрэ Главнокомандованием и Ставкэ Кавказ кыб зэуаплэм ипашэу, дзэм игенералэу И.В. Тюленевым пшъэрыл фишыхуэагъ псыхуэу Терек ихъэнэ-гъунэхэр къэзыгъэгъунэщтыгъэ Темыр дзэ купхуэ генерал-лейтенантэу И.И. Масленниковыр зипашэм ыкйуа-члэ кызыфагъэфедэзэ, пным ыуж афынэу, Ставрополькйэ, Ростовкйэ нэмыцыздэхэр эклэ-щэхьынхэр къадамыгъэхуэнэу. Генерал-лейтенантэу И.Е. Петровыр зипэщэгъэ дзэхуэ Тлуа-псэрэ хы Шлуцлэ лушъорэ ялэгъо-благъо зыкышыхуэгъэгъунэщтыгъэхэм пшъэрыл афашыгъ шы-лэ мазэм и 12-м нахъ мыгъ-жъоу илынхэшъ, Краснодар-рэ Тихорецкэрэ альэныкыоклэ лъыклатэнхуэ, етланэ пным иптаплэ пхыратхуэнышъ, Красно-дар дэхьанхуэ, Ермэлхьаблэрэ Ростоврэ зэзыпхырэ мэшлоку гъогур Тихорецкэ дэжъ шызэ-пабзыкынынэу ыкй ащ ыужкйэ Къыблэ зэуаплэм идзэхэм гъусэ зафашынышъ, Ростовкйэ зэкйэ-кложьырэ пыидзэхэм ягъогуп-пэ пабзыкынынэу.

А пшъэрылтым игъэцкйэн фагъэзэгъагъэр хы Шлуцлэ дзэ купым хэхьэрэ дзипллыр: я 46-рэ дзэу Советскэ Союзым и Лыхуэжъуэ, генерал-майорэу И.П. Рослэр зипэщэгъэр, я 18-рэ дзэу генерал-майорэу А.И. Рыжовыр зипэщэгъэр, я

Я 46-рэ дзэм адрэ дзэ купхэм яджабгъу лъэныкыо ылыгъыгъ. Ащ пшъэрылэу илагъэр я 49-рэ къушъхъэ шхончэо нэмыц корпусыр зэхигъэтэкъоныр ыкй мыекыопэ-шытхэлэ лъэ-ныкыомкйэ зигъэзэнышъ, Мые-къуапэ шъхьафит шыжыгъэ-ныр, ыкйочлэ шъхьалэхэр Лэба-пэрэ Старокорсункэмрэ адэжъ Пшызэ лушъо кыырищлэнхэр ары.

Я 47-рэ дзэм адрэ дзэ купхэм ясэмэгубгъу ылыгъэу ыпэ-клэ лъыклатэзэ, Абинскэ дэжъ пным ипытэплэ щыпхыритхуэн, Крымскэр ыштэн ыкй ащ лъы-пидзагъэу Новороссийскэрэ Тамань хыгъэхуэнэныкыомрэ кыызлэклигъэхьанхэ фэягъэ.

Хы Шлуцлэ дзэ купхэм къа-делэщтыгъэх я 5-рэ ошъогудзэу генерал-лейтенантэу С.К. Горюновыр зипэщэгъэр (ащ къу-хъэлэтэ 270-рэ илагъ), хы Шлу-цлэ флотым иавиацие (къухъэ-

Мы лэгъо-благъом зыкыэхуэ-мэжыплэ чыплэ шагъэхьазы-рыгъагъ, ар къуаджэхуэ Пчы-хьалыкыуае, Шынджые, Георге-Афипскэм аклоцпырыкыштыгъ.

Генштабым иоперативнэ гъэ-лорышлэплэ Шъхьалэ ипэщэгъэу, дзэм игенералэу С.М. Штемен-кэм кызыэрилотэжыштыгъэмкйэ, хы Шлуцлэ дзэ купхэр зэху-ушъхьафыкылы, пным жэхэ-хъащт купыр гузэжъогъуклэ кы-хахыгъагъ. Ау уахътэ зэрэщы-мылэжыым кыхэкйэу агъэнэ-фэгъэ плалъэм ар ыкйэм нэ-сэу зэшлуахын альэкыгъэп. Ащ тефэу ом изытети лъэшэу кы-зэлыхъэгъагъ. Къушъхъэ гъо-гухэм уарыкыоныр къыныгъэ. Дзэхэм ащыкыбэхэр джыри гъогу тетыгъэх. Анахъуэ танк-хэмкйэ ялоф къыныгъэ. Дзэ купым танк 316-у илагъэр джыри гъогу тетыгъ. Ау сыд ишыккйэми, зыфалогъэ уахъ-тэм операциер рагъэжыагъ.

ахэм уащызеклошъунэу шыты-гъэп. Артиллерииер ауж кынэ-гъагъ. Бгы лъагэхэм, тлуаклэ-хэм, ос лужъу зытелъ къу-шъхьэхэм, псыхуэ нэикй-луикй мшыштыгъэхэм, мээ ныкыоитхъ-хэм, лагъымэхэр зычлэз чы-плэхэм уащызэоныр хэгъэкй, дзэхэр лъыклатэнхэмкйэ ягъэ-къаключтыгъ. Ащ кыхэкйэу пным нэмыкй чыплэклэ зигъэ-зэнышъ, ащ ухъуаплэ шишын амал илэ хъугъагъэ. Ау совет-скэ дзэхэр жъажъэми, теубы-тагъэ хэлъэу ыпэклэ лъыклатэ-щтыгъэх, пным ипытэплэ пхы-ратхуэзэ.

Шылэ мазэм и 16-м я 46-рэ дзэм Дахъо, Нижегородскэр, Черниговскэр, Маратуки, мэфипшл зытешлэм Нефтегорскэрэ Апшеронскэрэ, шылэ мазэм и 29-м Мыекъуапэрэ Шытхьалэрэ шъхьафит ышлыжыгъэх. Мэ-заем и 1-м тидзэхэр Пшызэ зэпырыкылы, Лэбапэрэ Васю-

АДЫГЕИМ ПАЕ ЗЭРЭЗЭУАГЪЭХЭР

56-рэ дзэу генерал-майорэу А.А. Гречко зипэщэгъэр ыкй я 47-рэ дзэу генерал-лейтенантэу Ф.М. Камковыр зипэ-щэгъэр ары.

Лофыгъом изэшлохынкйэ анахъ пшъэдэклыхъэ зилагъэр я 56-рэ дзэр ары. Фанагорий-скэмрэ Азовскэмрэ азыфагу кыдэфэрэ километрэ 50-м ащ зылуигъэпытыхъэгъагъ. Псыфа-бэрэ Крепостноимрэ альэныкы-клэ пным ипытэплэхэр пхырит-хуэнхэшъ, Ставропольскэмкйэ я 18-рэ дзэр игъусэу лъыклатэн фэягъэ, етланэ Краснодаркйэ агъэзэнышъ, Пашковскэм дэжъ Пшызэ техьанхэшъ, Краснодар шъхьафит ашлыжыын ыкй Ти-хорецкэм екунхэ фэягъэ.

Я 18-рэ дзэр зыфэгъэзэгъа-гъэр я 44-рэ нэмыцыздэ кор-пусым ыкйочлэ шъхьалэхэр зэ-хэкъутэгъэнхэр ыкй Суздаль-скэ лъэныкыомкйэ лъыклатэзэ, Старокорсункэмрэ Пашков-скэмрэ адэжъкйэ Краснодар икыокыплэклэ псыхуэу Пшы-зэ къеклоплэныр арыгъэ.

лъэти 118-кйэ), я 50-рэ авиа-дивизиер. Пным къухъэлэти 150-рэ фэдиз илагъ. Танкхэр къэлыагъоштыгъэхэл, ау пным иапэрэ танкыздэ зэрэзэклищэ-жыерэм епхыгъэу ахэр къэлъэ-гъонхэ ылъэкыштыгъэ.

Хы Шлуцлэ дзэ купхэм къа-пыштыгъэ я 17-рэ нэмыц шъо-фыдзэу генерал-полковникэу Р. Роуфф зипэщэгъэр. Пным идзэ дивизие 17, полки 5, ба-тальон 12 хэтыгъ, зэккйэмкйэ зэрэхуэщтыгъэр корпуси 4.

Пным иухуэаплэ пытэплэ гъунэпкъищэу эклоцпытыгъ. Апэрэ пытаплэм къушъхъэ-мээ чыплэхуэу пным зэпылыгъ Шау-мян, Безымяннэр, Псыфабэ, Ставропольскэр, Азовскэр зэ-лпыубытыштыгъ; ятлонэрэ пы-таплэм псэуплэхуэ Абдзэхьаб-лэ, Дагестанскэр, Хыдыжъ, Северскэр, Абинскэр, Крым-скэр зэпыубытыштыгъэх; ящ-нэрэ гъунэпкъэ ухуэаплэр псыхуэу Пшызэ епхыгъагъ. Ер-мэлхьаблэ, Кропоткин, Крас-нодар нахъ защигъэпытэгъагъ.

Утын шъхьалэр кыздикы-щтыр пным кыгурымылоным ыкй агъэплэхуэным пае чэ-зыу-чэзыоу тидзэхэм кыльэу рагъэжыагъ. Апэу шылэ мазэм и 11-м кыльыгъэр я 46-рэ дзэр ары. Пным жэхэхъэзэ, Самур-скэмрэ Апшеронскэмрэ альэ-ныкыоклэ ащ утын шарыхыгъ. Кыккйэлэыклогъэ мафэм я 47-рэ дзэм пным утын рихы-зэ, Абинскэмрэ Крымскэмрэ альэныкыоклэ лъыклатагъ. Фа-шистхэм Гунайкэрэ Шаумянрэ кызыэрабгынэрэм гу зылытэм, шылэ мазэм и 14-м я 18-рэ дзэм ыкйочлэ шъхьалэхэр ыпэклэ илыгъэх. Я 56-рэ дзэу топ ыкй миномет 1168-рэ зилагъэм артиллериеклэ ыкй авиацие-клэ дэгъоу зызызэтырегъэпсы-хъэ нэуж шылэ мазэм и 16-м пчэдыжыым сыхьатыр 9-м пным жэхэхъэу ыублагъ.

Дзэхэр ыпэклэ лъыклатэн-хэмкйэ ом изытети лъэшэу изэ-рар къаключтыгъ. Ощ-ос зэхэ-лым гъогухэр цлэнлэ-кйуан-лэ ышыгъагъэх, транспорткйэ

ринскэмрэ аубытыжыгъэх.

Я 18-рэ дзэр пным ыуж итэу лъыклатэзэ, псэуплэхуэ Коч-киныр, Заря Востока, Шыхан-чэрыехьаблэ, Очэпшыяклэр, Хьэлъэкъуае шъхьафит ышы-жыгъэх. Мэзаем и 2-м ащ ыкйочлэ шъхьалэхэр Тэухьаб-лэ, Шэбэнэхьаблэ, Очэпшыне-ялэгъо-благъо дэжъ, Красно-дар икыокыплэклэ гъэзагъэхуэ Пшызэ лушъо кышыхуэуцугъэх. Пыр лъэшэу кызыэрапэуцу-жыгъэм кыхэкйэу Старо-корсункэмрэ Пашковскэмрэ адэжъ ахэм псыхуэр шызэ-пырачын альэкыгъэп. Анахъуэ зэо пхъашэ зышыкыуагъэхэм ащыщ къуаджэу Лахъшыкыуае. Нэмыцыздэм зыкыухуэмэ-жынымкйэ мы къуаджэр «пы-тэплэ цыкыу» шыпкыэ хъугъа-гъэ ыкй ащ оперативнэ-такти-ческэ мэхъанэшхо илагъ. Ге-нерал-майорэу Н.Е. Чуваковыр зипэщэгъэ я 236-рэ шхончэо дивизиерэ подполковникэу А.И. Карпелюк зипэщэгъэ я 68-рэ хы шхончэо бригадэмрэ

«ЩЫЛЫЧЫГУ»

1943-рэ ильэсым мэзаем и 18-м мафэм сы-хьатыр 2-м я 395-рэ шхончэо дивизием ти-къуаджэу Псэйтику нэмыц техаключэм къаты-рихыжыи, шъхьафит ышыжыгъагъ. Дивизием командирэу илагъэр полковникэу (нэужым генерал-майорэу) Сабир Умар оглы Рахимов. Джащ тетэу Адыгеим икыохьаплэ шылэ чылэм нэмыц техаключэр дафыжыгъагъэх. Ащ ыуж ильэс 71-рэ тешлагъ. Сабир Рахимовыр сыд цыф лъэпкъа зышыщыр? Сыд фэдэ лыгъа Хэгъэгу ззошхом шызэрихьагъэр? Ишылэны-гъэ сыд фэдэу гъэпсыгъэ хъугъагъа?

Сабир Рахимовыр шылэ ма-зэм и 25-м, 1902-рэ ильэсым Ташкент кышыхуэгъ, узбек. Ицыкыгъом къыныбэ пэклэ-

кыгъ, байхэм афэчырагъ, на-хьыбэрэмкйэ лахуэу кыхыгъ. Ильэс 20 ыныбжъуэ Дзэ Плы-жыым хэхьагъ. Ильэс 31-м итэу

Баку дэт лъэсыдзэ училищыр кылухыгъ. Заом хэхьагъ пол-кым икомандир игуадзэу. Ильэс 39-м итэу подполковникэу Ра-химовыр шхончэо полкым ико-мандир хъугъэ.

Къохьэплэ зэуаплэм хэтэу Белоруссииер, Смоленскэ хэкур къэзыухуэмэрэ дзэхэм ягъусэу иполк мэзао. Ростов дэжъ шы-клогъэ зэо хылыбэхэм полкыр ахэлажэу.

1941-рэ ильэсым бэдзэогъу мазэм къаулэшъ, зыхуэжыерэм фронтым егъэзэжы. Я 56-рэ дзэм и 1149-рэ шхончэо полк командирэу фашы. Шылэ ма-зэм, 1942-рэ ильэсым ятлонэ-рэу къаулэ. Ипсауныгъэ зыпкъ зэуоцжыым, я 395-рэ шхончэо дивизием командирэу агъэклауагъ.

Зэо хылыбэхэр клоштыгъэх, пыр ышъэ икыгъэу ыпэклэ кылыкылатэщтыгъэ — кйочлэ зэгъэулугъэхшхо ащ илагъ. Тидзэ-хэр плалэккйэ кызыэккйэлонхэ фаеу хъугъагъэ. 1942-рэ ильэ-сым игъэмафэрэ ибжыхьэрэ Дон ыкй Пшызэ шъолпыр ащы-клогъэ зэо кйочлэ зэфэмыдэхэм, Темыр Кавказым икыэхуэмэн я 395-рэ дивизиер ахэлэжыагъ, зэхыригъашлэу пным утын лъэш-хэр рихыгъэх. Члэнагъэу ышы-рэмэ апымылэуу пыр Тлуапсэ ыштэнэу пылыгъ. Тизэолхэр дэпкъ пытэу ащ кыпэлутыгъэх, ыпэклэ лъагъэключтыгъэп. Зыфэдэ кэмыхуэуэ лыхуэжы-ныгъэ къахафэу Рахимовым идивизие хэтхэр заощтыгъэх. Поселкэу Поднавислэ дэжъ фа-

шистхэр кышыхуэзэтезыгъэуо-цугъагъэхэм, ащ блэзымыгъэкйы-

НЕПЭ ИЛЬЭС 71-рэ МЭХЪУ

мызэу, мытлоу пыхьэгагъэх гитлеровцэхэм япыталэ Лахьщыкыуае дэжь щыпхыратхьунэу, ау зи кьадэхьугъэп. Чэщ-мэфи 9 зэуагъэхэу генерал-майорэу Ф.С. Колчук зипэщэгъэ я 353-рэ шхончэо дивизиерэ полковникэу М.Е. Савченкэр зипэщэгъэ я 119-рэ шхончэо бригадэмерэ лэпылэгъу кызафэхьухэ нэуж чэщым, мэзаем и 11-р кызыщыхьаштым, тидзэхэм Лахьщыкыуайи, Шэбэнэхьабли шъхьафит ашыжыыхи, Пашковскэм икыблэ лъэныкыоклэ Пшызэ лушъо кьэ-клоглагъэх.

Я 56-рэ дзэм мы лъэхьаным зэо кыинхэр ыпэ кыкыгъэх. Анахьэу заохэм зыкызыщапхьотагъэр кьуаджэу Шынджые дэжь ары. Зимышлэжьэу пыр кьапэуцужьыщтыгъ. Дзэм ипэ-щагъэу, Советскэ Союзым имаршалэу А.А. Гречко ыгу кызыэрэккыжыщтыгъэмккэ, анахьэу зэо пхьашэхэр зыщыкыуагъэхэр пым лъэшэу зыщыгъэпытэгъэ кьуаджэу Шынджый ары. Разведкэм зэригъэунэфыгъагъэмккэ, кьуаджэр хьурэябзэу пым зэтыригъэпытыхьэ-гъагъ: тыдэкли гьучыч кьэцы-пэнэ чэухэр щыгъэпсыгъагъэх ыккы лэгъымэ лэгу зэклагъ, танкхэмрэ артиллериемерэ зы-хэтыгъэ пьидзэ полкитлу ащ дэтыгъ. Фашистхэм етлани лэпы-лэгъу кьафэхьуцт нэмыкыдзэ-хэри мы чыплэм кыуадзэ-щтыгъэх.

Шылэ мазэм и 20-м гене-рал-майорэу Б.Н. Аршинцевыр зипэщэгъэ я 55-рэ гвардейскэ шхончэо дивизиер кьуаджэу Шынджые кьатырихыжы шлоигъоу пым жэхьагъ. Ау ащ кыкыгъэ щылэп. Шынджые дэжь заор тхьамэфищ фэди-зэ щыкыуагъ. А уахьтэм кы-клогла кьуаджэр зэ зы лъэны-кьом, етланэ адрэ лъэныкьом ыубытыщтыгъ. Пыр пхьашэу гьогъуи 9 кьапэуцужьыгъ, ау тидзэхэр кьафызэккыуагъэ-хэп. Генерал-майорэу В.В. Гла-голевыр зипэщэгъэ я 10-рэ гвардейскэ шхончэо корпусыр кызаделэ нэуж мэзаем и 11-м ичэщ Шынджые шъхьа-фит ашыжыгъ. Полковникэу Н.С. Самохваловыр зипэщэгъэ я 5-рэ гвардейскэ шхончэо бри-гадэм идзэклоглахэр ары апэу Шынджые дэхьагъэхэр. Мы ма-фэхэм етлани кьуаджэхэу Нэ-тыхьуаерэ Тыгьургьойрэ фа-шистхэм кьатехыжыгъэным

тегъэпсыхьэгъэ зэо пхьашэхэр мыщ щыкыуагъэх, тлогъогъо мы кьуаджэхэри лъэныкыохэм зэлэпахыгъэх.

1943-рэ ильэсым мэзаем и 4-м Темыр-Кавказ операциер аухыгъ. Апшээр Главкоман-дованием и Ставкэ хы Шуцлэ дзэ купхэм нэмыккэ пшэрыль-хэр афишли, Темыр-Кавказ зэуаплэм хигъэхьажыгъагъэх. Мы фронтым пшэрыльэу ила-гъэр мэзаем и 9-м Краснодар операциер зэрихьаныр, Крас-нодар дэжь зыщызгъэпытэгъэ пьидзэхэр зэхигъэтэкхонхэр арыгъэ.

Я 18-рэ дзэм хэт дзэклогла-хэм пшэрыль афашыгъагъ Старокорсунскэмрэ Шэбэнэ-хьаблэрэ адэжь Пшызэ щызэ-пырыкыинхьэ, я 46-рэ дзэм игъусэхэу Краснодар шъхьа-фит ашыжыныу. Я 56-рэ дзэм кьохьаплэмккэ ыгъэзэнышъ, я 47-рэ дзэм игъусэу пым утын рихын фэягъэ.

Пшэрыльэу кьафашыгъэр агъэцаккэзэ, я 18-рэ, я 46-рэ дзэхэм мэзаем и 12-м Крас-нодар шъхьафит ашыжыгъ. Я 56-рэ дзэм хэтхэр а мэфэ шьыпкьэм пым пхьашэу пэ-уцужьэхэ, псэуплэхэу Тэхьу-тэмыкыуае, Суповскэр, Козэт, Яблоневскэр нэмыцхэм кьа-тырахыжыгъэх ыккы мэзаем и 14-м ичэщ псыхьоу Афыпс зэпырыкыгъэх. Мыщ дэжьи-ми пым закыщыфыричыгъ. Чэщ-мэфиплэ зэо пхьашэхэр мыщ щыкыуагъэх, Афыпсыпэ, Коваленкэм, Северскэм адэжь пым ипыталэхэр тидзэхэм щызэхьагъэтэкыуагъэх. Генералэу Н.Е. Чуваковыр зипэщэгъэ я 236-рэ шхончэо дивизиер гъэ-хьагъэ хэлъэу ыпэккэ лыкыуа-тэзэ, мэзаем и 18-м сыхьа-тыр 7-м адэжь кьуаджэу Афы-псыпэ шъхьафит ышыжыгъ. Мы мэфэ шьыпкьэм мафэм сыхьатыр 2-м адэжь полков-никэу С.У. Рахимовыр зипэ-щэгъэ я 395-рэ шхончэо диви-зиер кьуаджэу Псэйтыку дэ-хьагъ.

Мыхэр Адыгеимккэ аужырэ псэуплэхэу пый техаглохэм кьа-лэпахыжы, тисоветскэ дзэ-хэм шъхьафит ашыжыгъэхэр ары. Мы мэфэ шьыпкьэм пар-тием и Тэхьутэмыкыое рай-ком иапэрэ секретарэу С.З. Ворониним партием и Красно-дар крайком фигъэхьыгъэ те-леграммэм итыгъ районым нэ-мыцхэр зэрэафыхьыгъэхэр.

гъэхэм, нэужым Туапсэ иекло-ланлэхэм километриплэ пчъа-гъэу ахэр кьауыздыгъэхэм Рахимовым идивизие ахэтыгъ.

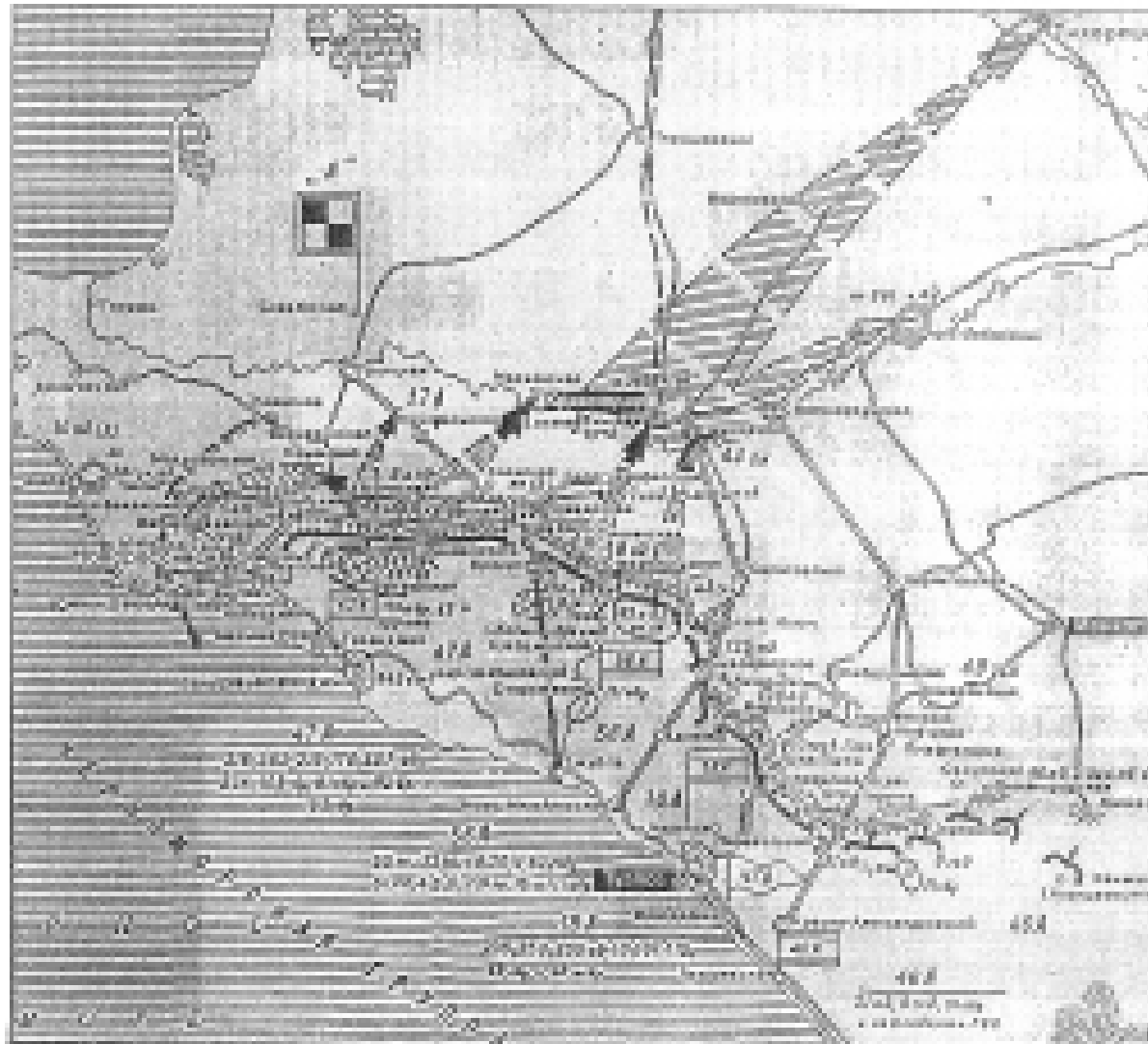
Сталинград дэжь нэмыц ди-визиер кышауцухьэх, фелъд-маршалэу Паулос зэрэхэтэу, нэбгырэ мин 330-рэ гьэрэу аубытыхи, Кавказ кыб зэуа-плэу Рахимовым идивизие зы-хэтыр ыпэккэ лыкыуати, пым жэхьагъ.

Нэмыцхэр кьушъхьэм кы-члафыгъэх, адыгэ кьуаджэхэм заор кьащызэккэблагъ. Зэо пхьашэхэр зыщыкыуагъэмэ кьуаджэу Лахьщыкыуае ащыщ. Нэмыцхэм пытэлэ лъэшэу кьуаджэр ашыгъагъ. Красно-дар ыккы Пшызэ изпырыкы-плэхэм яеклоглаплэхэр а пы-таплэм кызыэпигъэлыгъагъэх. Тхьамэфиц Лахьщыкыуае фэ-гъэхьыгъэ заор кыуагъэ.

Кьуаджэм итемыр лъэныкыо Рахимовым идивизие щылагъ. Мэзаем и 11-м, чэщым, зэккэ тидивизиер нэмыц пытаплэм лулъыгъэхэр илъыхи, пым жэхьагъэх ыккы пытаплэр аштагъ. Анахь пхьашэу пыта-плэм изэхэкьутэн хэлэжыагъэ-хэм Рахимовым идивизие хэт-хэр ащыщы.

Генералэу Рахимовым кьод-жэдэхэр лъэшэу кызыэрэфэ-разэхэм ишыхьатэу шы фыжь дахэрэ сэхьорэ шлухьафтынхэу кыратыгъагъэх.

Я 395-рэ дивизиер нэмыккэ зэолхэр игъусэхэу поселкэу Прикубанскэр, кьуаджэу Козэт, поселкэу Яблоневскэр, кьуа-джэу Тэхьутэмыкыуае итыгъэ-кьокыплэ шъхьафит ашыжы-гъэх. Кавказ кыб зэуаплэм я 395-рэ дивизиер хэтыгъ. Шы-лэ мазэм и 16-м, 1943-рэ ильэ-

План наступательной операции
Черноморской группы войск

Адыгеир пым кылэккыжы-жыгъэнымккэ лъэшэу яшлуагъэ кьэкыуагъ «Народные мстители» зыфилорэ партизан купым хэтыгъэхэм. Ошлэ-дэмышлэу пым зэрэтебанэщтыгъэхэм нэ-мыккэ, тидзэхэу кьэкыуатэхэ-рэм лэпылэгъу зэрафэхьуцтми ахэр пылгыгъэх. Ащ фэдэ зэ-делэжыныгъэм Тульскэ (джы-дэдэм Мыекьопэ), Коцхьэблэ, Шэуджэн, Джэдэ районхэм, Мыекыуапи ахэм зэрэхэтэу, пыр адыфыхьыгъэнымккэ, зэ-хакьутэнымккэ ишлуагъэ кьэ-кыуагъ.

Адыгеир нэмыц-фашист те-ха-глохэм кьатырахыжыгъэ, чэщ-мэфэ 39-рэ зэуагъэх. А зэо кыным тисоветскэ дзэклогла-хэм лыхьужьыныгъэ инрэ псэе-мыблэжыныгъэшхорэ кыщы-ха-гъагъ. Тичыплэгъухэри мыма-ккэу ахэм ахэтыгъэх. Ахэр — ыужжкэ Советскэ Союзым и Лыхьужьыцлэ кызыфагъэшъ-шэгъэ Петр Грениныр, Андрей

Данькиныр, Дмитрий Зюзиныр, Владимир Тюковыр, Щытхьум иорден истепенищ кызыфа-гъэшъошагъэу Николай Ново-ятловыр, Бэугъэ Айдэмыркыан, Борис Шейн, Константин Ба-бичевыр, Семен Хлудеевыр, Нэгъой Тыркубий, Напцлэкэо Рэщыд, Александр Шопиныр, Шьоумыз Чэхьу, Петр Галки-ныр, Джастэ Якьуб, Константин Пивневыр, Семен Князьевыр, Уджыхьу Шамил, Николай Ко-валевыр, Нэхэе Абубэчыр, Антонина Островская, Цуа-мы-ккэ Аслъанхьан, Агьырджанэ-ккэ Налбий, Иван Перевало-выр, Лука Алексеенкэр, Ва-силией Алексеенкэр, Шьэоцкылу Амэрбий, Павел Антоновыр, Шэртэнэ Юсыф, Андрей Бор-щевыр, Дмитрий Мельниковыр, Аульэ Хьаджюсыф, Хадыр Ах-медовыр, Николай Велико, Хьаткыо Нурбий, Алексей Ве-рейко, Фома Лебедевыр, Иван Судариковыр, Стлэшэу Рэщыд,

Андрей Ледневыр, Иван Де-мьяненкэр, Алексей Сидневыр, Хьатх Иляс, Василий Ширяе-выр, Николай Филь, Даниил Советкиныр, Роман Силкиныр, Дмитрий Скорцовыр ыккы нэ-мыккыхэр ары.

Советскэ дзэклоглахэу ти Адыгей шъхьафит зышыжы-гъэхэм лыгъэшхо зэрэхьагъ, щытхьур егъэшлэрэу ахэм кьа-лэжыгъ. Ау гухэккэ нахь мы-шлэми, тишъхьафитныгъэ кьы-тфэзыухьумагъэхэм, зыпсэ тэщ пае зытыгъэхэм апашъхьэккэ бэ кьыттенэрэр. Джырэккэ ло-зунгхэм, декларациехэм таблэ-кырэп. Советскэ цыфхэм Хэ-гъэу зэошхом Теклогыгъэр кы-зыщыдахыгъэр ильэс 70-рэ зыщыхьурэм ехьуллэу типшэ-рыль лэплэу щыт тишъхьафит-ныгъэ кьытфэзыухьумэгъэ дзэ-клоглахэм ясаугъэт Мыекыуапэ щыдгъэпсыныр.

СЫДЖЫХЪ Хьазрэтбий.
Отставкэм щылэ полковник.

псыгъэ псыубытыплэм кьэкыу-гъ. Я 56-рэ дзэми идивизиерхэр мыщ нэмыцхэм щызэащтыгъэх. Уахьтэу тыкызытегушылэрэм Адыгеим ипсэуплитлу пым ы-лы-гъыжыгъэхэр: Афыпсыпэрэ Псэйтыкурэ. Афыпсыпэ нэмыц-хэм лъэшэу улэшыгъэ пытаплэу ашыгъагъ. Чэщ-мэфицэ зэпы-мыоу заор кыуагъэ. Нэмыцхэр мы чыплэм щызэхакьутагъэх. Рахимовым идивизие 1943-рэ ильэсым мэзаем и 18-м ма-фэм сыхьатыр 2-м тикьуаджэ кьыдэхьагъ. Кьоджэдэхэр гушлэхэу, ялахьыл шьыпкьэм фэдэхэу тизэолхэм кьапэгъо-кыгъэх, зэрафэлэккэу ахьэ-клагъэх.

Сабир Рахимовыр — гене-рал лыхьужьыгъ, Иосиф Ста-линыр «щылычыгу зилэ гене-рал» ылоты ащ еджэщтыгъ.

Советскэ Союзым и Лы-

хьужэу генералэу Рахимовыр Польшэм икьалэхэр шъхьафит зышыжыгъэхэм ащыщ. Гъэт-хапэм и 26-м, 1945-рэ ильэ-сым кьалэу Данциг километ-ри 8-ккэ пэчыжэу лъаплэм тетэу, идивизие пым зэрэ-жэхьахэрэм лыплэзэ, хьа-дэгъуцэ кьытефагъ. Сыхьатиблэ нахь щымылэжэу идунай ыхь-жыгъ. Ихьадэ Ташкент шагъэ-тыллыжыгъ. Советскэ Союзым и Лыхьужэу Сабир Рахим-овым ордени 8-рэ медаль пчъа-гъэхэмрэ кыратыгъэх. Саугъэт пчъагъэ фагъэуцугъ, «Генерал Рахимов» ыцлэу кино тыра-хыгъ, чылабэхэм, урамыбэ-хэм ыцлэ афаусыгъ.

ХЪУЩТ Щэбан.
Тэхьутэмыкыое районым
иветеранхэм я Совет хэт,
Адыгеим изаслуженнэ жур-
налист.

Апэ ишъыщтхэм тащыщ

*Олимпиадэ джэгунхэу Шъачэ шыклохэрэм хэ-
гъэгу 25-мэ медальхэр кыщахыгъэх. Урысы-
ем испортсменхэр апэ имытхэми, тащытхунэу
зыкъагъэлагъо. Мэзаем и 23-м Олимпиадэр
зэфашыжыщт.*

Германием дышъэ медалэу 7, тыжыныу 3, джэрзэу 2 кыыхыгъэх. Нидерландхэр ятлонэрэ чыплэм шылэх, дышъэу 5, тыжыныу 5, джэрзэу 7 ялэр. Норвегием, Швейцарием ауж итыр Урысыер ары. Ды-

шъэу 4, тыжыныу 7, джэрзэу 5. СНГ-м ихэгъэгухэу Беларусым дышъэу 3, джэрзэу 1, Казахстан джэрзэу 1, Украинэм джэрзэу 1 къахыгъэх.

Зэнэкъокъухэр лъэкълатэх. Хоккей ешлэхэрэм, къушъхэхэм ащыклорэ зэнэкъокъухэм тшлогъэшлэгъонэу тяплъы, медальхэр тиспортсменхэм къахыныу тагъэгугъэ.

СПОРТЫМРЭ НЫБЖЫКІЭХЭМРЭ

Батырхэм лъэоянэхэм защагъэты

Адыгэ Республикэм дзюдомкІэ ихэшыпкыгъэ командэ хэтхэу Урысыем, Европэм якубоксхэм якъыдэхын хэлэжъэгъэ нарт шъаохэр мы мафэхэм Олимпиадэ джэгунхэу Шъачэ шыклохэрэм алъэплъэх. Урысыем и Къыблэ шъолъыр изэнэкъокъоу гъэтхэпэм и 1 — 2-м Мыекъуапэ цызэ-хашъэщтым шыбэнэщтых.

Алырэгъум шыклорэ зэлукІэгъу пэпчъ ухъазырыныгъэ дэгъу кыыщыбгъэлъэгъоным фэшл тренерхэм кыуалорэр бгъэцакІэзэ, Іоф зыдэпшлэжын фае. Арэушътэу дзюдом еплъырэ адыгэ клалэхэм тигуапэу гушылэгъу тафэхугъ. Джырэблагъэ Адыгэ Республикэм иныбжыкІэхэм язэнэкъокъоу Мыекъуапэ шыкІуагъэм апэрэ чыплэхэр нэбгырищыми кыцыдахыгъэх.

Джыракъые кыыщыхугъэ спортсмен Іепэласэмэ Делэкъэрэ Рустам ащыщ, килограмм 66-рэ къещэчы. Адыгэ къэралыгъо университетым тарихымкІэ ифакультет ия 4-рэ курс щеджэ, иапэрэ тренерыр Акъушэ Мыхъамод. Джырэ уахътэ тренерыр Бэджыдэ Вячеслав ары Р. Делэкъарэр зыгъасэрэр.

Адыгеим дзюдомкІэ ихэшыпкыгъэ командэ хэтхэу клалэхэм зэнэкъокъухэм ухъазырыныгъэу къацагъэлагъорэм уегъэгухшо.

— Тикомандэ Урысыем я 3-рэ,

Европэм я 5-рэ чыплэхэр къащыхыгъэх, — кълуатэ Адыгеим дзюдомкІэ ихэшыпкыгъэ командэ итренер шъхалэу, тиреспубликэ изаслуженнэ тренерыр Бэстэ Сэлымэ. — КІалэхэр еджэх, адыгэ шэн-хабзэхэр зэрэхъэх, ныбджэгъушлх.

— Гъогу тытехъэмэ, адыгэ быракъыр зыдэтэштэ, — зэдэгущылэгъур лъагъэ-кълуатэ тибэнэкІо клалэхэм. — Быракъым ычІэгъ тычІэтэу нэпэплъ сурэтхэр ттырахых. Тибыракъ зэрэдгъэлаплэрэр нэмыкІ командэхэм кълалэгъу, гъэхъагъэ зэрэтшлыгъэм фэшл кытфэгъушлх.

— Зым зыр Іэпылэгъу фэхужыныр тишэнышлх, — кълуатэ Хъакурынэ Хъазрэт. — Кобл Якъубэ лъапсэ зыфишыгъэ еджаплэм бэ кыкІеулчІэрэр. Владимир Невзоровыр, Лъэцэр Хъазрэт, нэмыкІхэри Урысыем шашлэх.

Нарт шъаохэм сьд фэдэ сэнэхъат кыыхахыщтми, цыфышлх зэрэхъушъхэм, Адыгэ Республикэм ищытхъу спортышхом зэрэщагъэщтым цыхъэ фэтэшлы. Шъопсэу, адыгэ клалэхэр!

Сурэтым итхэр: **Тулпэрэ Ай-дэмыр, Хъакурынэ Хъазрэт, Делэкъэрэ Рустам.**

Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ университетым ия 5-рэ курс Тулпэрэ Ай-дэмыр щеджэ. Килограмм 81-м нэс къэзыщэчырэмэ ябэнэу, дзюдомкІэ зэнэкъокъухэм ащытэлъэгъу. Ай-дэмыр гурыт еджаплэр Кошхъаблэ кыыщыхыгъ, иапэрэ тренерыр Тулпэрэ Аскэрбый — ар бэнаклэм ят.

Хъакурынэ Хъазрэт Адыгэ къэ-

ралыгъо университетым физкультурэмрэ дзюдомрэкІэ и Институт ия 4-рэ курс щеджэ. Хъакурынэхъаблэ ар щаплугъ, иапэрэ тренерыр Бэгъэдыр Руслъан, килограмм 100-м нэс къэзыщэчырэмэ Хъ. Хъакурынэр ябэны. А. Тулпарэмрэ Хъ. Хъакурынэмрэ тренерыр ялэр Беданэкъо Рэмэзан.

ГАНДБОЛ. СУПЕРЛИГЭР

«Адыифыр» ауж ит

Урысыем гандболымкІэ икомандэхэу суперлигэм щешлэхэрэм 2013 – 2014-рэ ильэс зэнэкъокъум хэхъэрэ пэшлорыгъэш зэлукІэгъухэр аухыгъэх. Мыекъопэ «Адыифыр» зэкІэми ауж кынагъ. Суперлигэм кыыхэнэжыным фэшл апшъэрэ купым анахъ дэгъоу щешлэгъэ командитІумэ «Адыифыр» адешилэн ыкІи атеклон фае.

«Адыифым» иІофхэр сыда къэзыгъэхылагъэр?

«Университет» Ижевск — «Ростов-Дон» Ростов-на-Дону — 24:24 (12:15, 12:9).

Пэшлорыгъэш ешлэгъухэр джары «Университетымрэ» «Ростов-Донымрэ» зэраухыгъэр. Ростов икомандэ ятлонэрэ чыплэм шыл, ауж кыинэрэ «Университетым» теклон ыльэкІышътэу тыгугъэщтыгъ. Спортым хэхъухъан ыльэкІышътыр макІеп. Арышъ, Ростов-на-Дону икомандэ Ижевскэ теклоныгъэр кыыщыхын зэримыльэкІыгъэр тэгъэшлагъо, ащ дакІоу, упчІэхэр къэтэджих. Сыдэу хъугъэми, «Университетыр» тапэ ишыгъ, очкоуищ илэ хъугъэ.

Ижевскэ ешлэгъур зыщаухым мыекъопэ «Адыифым» итренер шъхалэу Владимир Черкашинын телефонкІэ редакцием кытфытеуагъ, игухэкІхэр кытфилотагъэх. Непэ «Адыифыр» «Динамэм», «Ладэм», «Ростов-Доным» атеклон ыльэкІышътэу тлытэрэп. ИешлакІэ хигъэхъон, нахыбэрэ тигъэгъушлон фае — джары кыыхэдгъэщырэр. «Адыифыр» суперлигэм кыыхэнэжыныу амалышлхэр илэх. Арэу щытми, къэкІошт ильэс

ешлэгъум ауж кыинэ зыхъукІэ, Адыгеим игандбол кыызэрэзэ-кІэкІуагъэр нахъ шъхъихыгъэу къэтымылуатэ хъушътэп.

Гандболымрэ футболымрэ

Гандболым игугъу тшлызэ, футбол клубэу «Зэкъошныгъэм» иешлакІэ кыызэрелыхыгъэм, стадионышхоу фашыгъэм цыф макІэ футболым зэрэщеплырэм, нэмыкІ гумэкІыгъохэм тигъэзетеджэхэр ащыдгъэгъозэщтых.

Гандбол командэхэр чыплэу зыдэщытхэр, очко пчъагъэу ялэр зэтэгъапшэх.

1. «Динамо» Волгоград — 28
2. «Ростов-Дон» Ростов — 26
3. «Лада» Тольятти — 22
4. «Звезда» Звенигород — 21
5. «Астраханочка» Астрахань — 18
6. «Кубань» Краснодар — 14
7. «Луч» Москва — 10
8. «Университет» Ижевск — 3
9. «Адыиф» Мыекъуапэ — 2.

**Нэклубгъор
зыгъэхъазырыгъэр
ЕМТІЫЛЬ Нурбый.**

**Зэхэзыщагъэр
ыкІи кыдэззы-
гъэкІырэр:**

Адыгэ Республикэм лъэпкъ ІофхэмкІэ, ІэкІыб къэралхэм ащыпсэурэ тильэпкыгъухэм адырІэ зэпхыныгъэхэмкІэ ыкІи къэбар жъугъэм иамалхэмкІэ и Комитет Адресыр: ур. Крестьянскэр, 236

**Редакциер
зыдэщыгъэр:**

385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:

приемнэр:
52-16-79,
редактор шъхалэм
иапэрэ

гуадзэр:
52-49-44,

редактор гуадзэр-
пшъэдэкІыжъ зы-
хыырэ секретарыр:
52-16-77.

E-mail:

adygvoice@mail.ru

**Зыщаушыхъаты-
гъэр:**

Урысые Федерацием
хэутын ІофхэмкІэ,
телерадиокъэтын-
хэмкІэ ыкІи зэлъы-
ІэсыкІэ амалхэмкІэ
и Министерствэ
и Темыр-Кавказ
чыплэ гъэлоры-
шлал, зэраушыхъа-
тыгъэ номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр

ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

Пчъагъэр

4000

Индексхэр

52161

52162

Зак. 439

Хэутыным
узцыкІэтхэнэу щыт
уахътэр
Сыхъатыр 18.00
ЗыщыкІэтхэгъэхэ
уахътэр
Сыхъатыр 18.00

**Редактор
шъхалэр**

Дэрбэ Тимур

**Редактор
шъхалэм
иапэрэ гуадзэр**

**МэщІэкъо
Сайд**

**ПшъэдэкІыжъ
зыхыырэ
секретарыр
НэпшІэкъуй
Заур**

